

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 3

XIV aastakäik

1938

Tellimise hind postiga:

aastas . . . 150 senti
6 kuu peale . 75 "
1 " " 15 "
Välismaale aastas 200 s.

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toim.: Tallinn, Toompuiestee
17-a, k. 13. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.
Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. . . . . kr. 50.—
1/2 " . . . . . " 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. „ 7.25
Teksti ees — 50% kallim.

Toitlus ja hambad

Stud. med. Juh. Reimaste

Toitlusest ja hammastest kirjutab dr. W. Wegner Deutsche med. W.-schr. nr. 4, 22. I 37. a. artikli („Fehlernährung — Gebisszerstörung“), mis võiks pakkuda huvi igale inimesele, kes on tänapäeva moodsa ja kultuurse ühiskonna liige. Toome sellest kirjutusest kokkuvõtte:

Enam kui enne huvitavad meid tänapäeval kõik küsimused, mis on seoses loomupärase toitlusega. On veel vaevalt kaheldav, et rida raskeid haigusi on seoses ebaõige toitlusega, ja seepärast omab toitlusküsimus küllaltki suure tähtsuse. Vanasõna ütleb: parem hoida kui oiata! Jälgiks tänapäeva inimene toidu ammutamisel oma instinkte, nagu seda tegi ürginimene või nagu seda teeb praegu iga loom, siis oleks tarvis süüa ainult oma maitse ja tundmise järgi ega oleks vajadust ka käsitleda toitlusprobleeme. Kuid selle eelduseks on tugev hammaskond ja toidu peenendamise võime. Aga siin on üks moodsa kultuuri tulemusi see, et peaaegu 100% inimestest kannatab vigaste hammaste tõttu esmajoonel puudulikku toidupeenendamist. Nii on Saksamaal kuni 97% inimestest kahjustatud ja seda juba varajases noorusest peale, samuti meilgi, Eestis, on see protsent kõrge.

Kui siia arvata vigastest hammastest (infektsioonikolded juuretippudes) põhjustatud üldhaigusi, nagu südamehaigused, neerupõletikud, liigesreuma jne., siis selgub, et see probleem ei piirdu ainult abisaamisega arsti kabineti, vaid on sotsiaalse ulatusega.

Võitlus hambahaigustega tänapäeva moodsa ravikunsti ulatuses võib anda hiilgavaid tulemusi üksikjuhtumel, kuid pole küllaldane kogu probleemi lahendamiseks. Samuti ei suuda täieliselt abistada korralik suu- ja hammaskonna hügieen, hoolitsus, mis on nii hädavajaline igal juhul. Täiesti aluseta on suhkru ja tema saaduste osatähtsust karies (hambaaugu) tekkimise põhjusena (v. Gordon) arvestada.

Miller'i teooria järgi on karies keemilis-parasitaarse protsessi tulemus, mida ka tänapäeval tunnustatakse üldiselt. Muidugi etendavad olulist osa seejuures pärilikkus, dispositioon, vitamiinid, eluviis jne.

Samasuguse tähtsuse omab parodontos põhjuste uurimisel. Peale väliste, eksogeensete, tegurite (vale koormatus, epiteelkatte — hamba emaili — kahjustus) mõjutavad soodustavalt seesmisel tegurid, nagu sisesekreetsiooni häired, ainevahetus, hingeline tasa-

kaal, hüpovitaminoos jne. parudentoosi teket.

Nende mõlemate (karies, parudentoos) probleemide lahendamiseks vajame põhjalikku toitlustamise korrektoori. Arvesse tulevad vastastikku toitlusfüsioloogilised ja füüsikalisk-funktsionaalsed suunad.

Toitlusfüsioloogilises osas nõuame toitlustamisel, et meie toit oleks vitamiinirikas ja sisaldaks küllaldaselt mineraalsoolaid ja lubiolluseid. Hamba kasvamisel on vajalised vitamiinid A, D, C. Aedvili ja kartulid on tähtsad rahva igapäevases toidus, mis sisaldavad ka soovitavaid aineid.

Füüsikalisk-funktsionaalses suunas huvitavad meid toidu füüsikalised omadused ja toimed. Tänapäeva kultuurinimene tarvitab liig palju pehmet toitu, vastandina oma eelnevaile ja tänapäeva loodusrahvaile. Kuid siin ei toimu närimine, hammustamine, loomupärasel ulatuses, mille tulemuseks on puudulik süljega segunemine, igemete ja hammaste verevarustuse vähesus. Viimase asjaolu tõttu tekivad kõhetuslikud muutused lõualuudes, hambad seisavad korrapäratult ja nende jõud on vähem. Hammaste enesepuhastus närimisel on puudulik ja sülje antibakteriaalne toime on vähem mõjuv. Seejuures meie toidud, toiduained, on sageli keemiliselt n.ö. ette valmistatud, mis omakorda kahjustavad hambaid.

Närimine ja toidu mehaaniline mõju on suure tähtsusega hammastele. Liig vähe omistatakse tähelepanu vastündinu juures tugevale imemisele. Pudeli-lapsest areneb sageli nõrk ja jõuetu imeja. Pudelist imemine ei suuda asendada loomuliku tugeva imemisakti tarvis kujunevat jõudu emarinnal. Nii jääb kängu suu-skeleti ja -muskulatuuri areng juba varajases nooruses. Lapse kasvades peame valida sellase toidukoostise, mis täidaks samu nõudeid. Ideaalset toitlusvahendit meil pole ja toit olgu mitmekesine! Meenutagem ka seda, et söömise kestes on joomine ülearune, kuna see takistab toidu laostumist (sülje fermentatiivne toime!). Suutäie alla neelamist soodustab sülg.

Üldtoitlustus, mis on kasuks kogu

organismile, on loomulikult kasuks ka hammaskonnale. On propageeritud vähem tarvitada lihatoitu! Teame, et inimene on oma soole pikkuse järele liha- ja taimetoitlaste vahel. Kuid teiselt poolt peame arvestama eskimode tugevaid hambaid, kes elatuvad peamiselt lihast, mis sageli meie mõistete järgi pole kuigi hästi praetud ja keedetud.

Värskete taimesaaduste liig tugeval keetmisel võib täheldada eriti leeliste mineraalsoolade kadu. Samuti keetmisel väheneb see lubjasisaldus. Võiks ütelda, et paja leiutamise ga halvenes ka hammaste seisund!

Hea on värske puu- ja aedvili. Eriti hea vahend karies'i ja parudentoosi vastu on toores mädarõigas — leelise ja vitamiinirikas. See võimaldab hammastele küllaldaselt närimist, vere ringe elustuvus on tugev, samuti süljeeritus ärritusest.

Meie igapäevane leib nõuab erilist vaatlust. Siin satume teravale probleemile! Ökonoomilis-kaubanduslikes huvides on leib kaotanud oma täisväärtuse ja rahvatervishoidlikust seisukohast lähtudes oleksid siin vajalised tehnilised ja majanduslikud ümberkorraldused. Huvitav on täheldada, et Saksamaal tarvitatakse üks isik maailmasõja kestes keskmiselt 130 kg leiba aastas. Nüüd on see langenud koguni 100 kg-le. Füsioloogilises ja bioloogilises mõttes on eriti halb harilik peenleib, mis sageli on rikitud kõrvainetega.

Hammaste puudulik tegevus avaldab mõju kogu seedetraktile, kuhu satub halvasti ettevalmistatud toit.

Viimasel ajal arvatakse koguni, et seedetrakti arvurikas vähitõbede esinemine on seoses ja koguni suurenemas hammaskonna halvenemisega. Kuigi on tehtud ka loomseid katseid, on siiski sellane mõte — küllaltki tähelepanuväärne — liig problemaatiline uskumiseks!

Kokku võttes peab mainima, et peale pärilikkuse ja dispositiooni on meie hammaste halb seisund „peenene“ eluviisi tulemus! Selle vastu võitlemiseks olgu: võltsimatu, muutmatult võetud ja loomulikult valmistatud toit.

Motoriseeritud sõidukite juhtide „ehmumine“ ja selle vältus

A. Kümmel

Kõigis ootamatuis ja kriitiliselt ohtlikes situatsioonides on motoriseeritud sõiduki juhi hingeline seisund iga katastroofi peamiseks ja otsustavaimaks momendiks.

Nii kriminaal-statistilised kui ka psühhoanalüütilised andmed näitavad, et katastroofide algpõhjused astuvad tegevusse juba hulk aega enne katastroofi kui niisuguse toimumise momenti. Nad peituvad suurel määral kutsetöö enese organisatsioonis, mitteküllaldases juhi väljaõppes, mitterahuldavais sotsiaalseis ja tervishoidlikes tingimustes, siis nendes hingelistes ja füsioloogilistes protsessides, mida töö rooli taga pikema aja vältel paratamatult esile kutsub.

See hingeline olukord, milles viibib masina juht avarii eel ja selle tekkimise momendil, määrab ka ära iga avarii iseloomu ja ulatuse.

Seda hingelist seisundit, mis tekib juhi teadvuses ootamatu-ohtlikel situatsioonidel, nimetab tuntud saksa õpetlane Held „ehmumiseks“.

Vormiliselt väljendub see hingeline kriis juhi peataolekus, suures ärrituses, mis kõik kokku takistavad olukorra külma ja õiget hindamist ja temale õiget ja kiiret reageerimist.

See „ehmumise“ protsessi välispilt on iga indiviidi juures omaette erinev. Ühed lööb ta nii „verest välja“, et paralüüeerib kogu olemise: inimene lihtsalt ei oska ei mõistlikult ega ka füüsiliselt mingisuguseid samme astuda, mis aitaksid lähenevat õnnetust ära hoida. Teised satuvad „ehmatuse“ mõjul sellasesse ärevusse, et, kaotanud pea ja enesevalitsuse, hakkavad palavikuliselt sooritama samme, mis aga sisuliselt ei vasta olukorra tõsidusele ega aita seisukorda parandada.

Seda aega, mille jooksul toimub meie meelte abil meie peajus läheneva hädahoju võimaluse vastuvõtmine, sellest arusaamine ja selle iseloomu kohane otsuse langetamine, vastavate füüsiliste jõupingutustega reageerimine, nimetab Held „ehmumise ajaliseks vältuseks“ või lihtsalt „ehmumise vältuseks“.

Nii ehmuise iseloom kui ka ta ajaline vältus on mitmesuguse inimtüüpide juures mitmesugune. Esijoones oleneb ta inimese temperamendist.

Flegmaatsed, „pikatoimelised“ inimesed reageerivad ka hädahoju aeglasemalt, „külmaverelisemalt“. See „külm veri“, kui ta täie teadvusega õigel ajal — omal kohal, võib veel viimisel momendil — üle noatera — olukorra päästa, kuid, nagu allpool näeme, võib ta just oma aeglustatud tempo tõttu hilinedes esile manada avarii.

Närvlikud ja hingeliselt kergesti ärrituvad, labiilsed, subjektid võivad katastroofi

eel jälle langeda teise äärmusse, mis võib olla niisama ohtlik-tõsine. Oma ülitundliku hingelise ja närvikava struktuuri tõttu taipavad nad kiiresti läheneva katastroofi võimalusi, selle iseloomu, ja niisama kiiresti langetavad nad oma otsuse, kuid reageerimisel haaravad nad abinõude järele, mis pole tekkinud situatsioonis sugugi sobivad. Näiteks nad pidurdavad masinat käsipiduriga, lastes selle juures rooli käest lahti jne.

Ühe sõnaga, mõistus ja otsuse füüsiline realiseerimine on lahkuminevad. Heldi vaatluste alusel ehmuivad naised kergemini kui mehed, missugust asjaolu võime tähele panna ka igapäevaseis tegutsemises, kus olukord nõuab kiiret otsuse langetamist ja reageerimist.

Loomulikult mängib sellaseil juhtumeil suurt osa inimese vanadus, ta aastate arv.

Tuleb eriliselt alla kriipsutada alkoholi raskesti kahjustavat mõju. Alkohol pikendab kõrgeimal määral juhi meelte tegevuse tempot, ta otsuse langetamise aega ja reageerimise kiirust, mis kõik kokku aega viites teevad avarii möödapääsmatuks, teiseks alkoholimürgitusega käivad lahtumata kaasas ühelt poolt ettevaatuse ja vastutustunde langus, teiselt poolt aga hoolimatus ja oma jõu ja võimete ülehindamine. Joobnud on alati meri vaid põlvedeni. Et siit on katastroofini käegakatsutav vahemaa, see on päevaselge.

Juba normaalses seisukorras on masina juht tegelikult alatise seesmise pinge all, ta peab pidevalt arvestama fakti, et ta masina kiirusest tingitud liikumine, masina kere ja mootori müra, hoiatussignaalid, tulid jne., võivad ehmatada teel jala ja hobusega liiklevaid inimesi. Oma ehmuise korral peab juht mahti leidma silmas pidada ka ta masina poolt üllatatud inimeste käitumise võimalusi, nende tegutsemisi oma elu päästmiseks.

See masina ette sattunud hirmunud kaaskodanike tegude ja sammude ettenägemine on masinajuhi igapäevases kutsetöös sageli kõige raskemaks asjaks, kui mitte just lausa võimatuks faktoriks. On ju üldiselt tuntud, et halvimaiks naabreiks on motoriseeritud sõidukite juhtidele hobusõidukid ja jalaliiklejad. Juba Saksa 1930. a. motoriseeritud sõidukite liiklemist reglementeeriv instruksioon oli selles suhtes õige karm, nõudes, et masina juht peab ette nägema kõik kaaskodanike kergemeelsed käitumised ja mõtlematud sammud sõiduteedel. Sama instruksioon püstitab ka nõndanimetatud „hirmusekundi“ mõiste, mil on juhi süü fikseerimisel katastroofi toimumisel võrratu tähtsus. See matemaatiliselt arvestatav „hirmusekund“ on identne eespool kirjeldatud Heldi poolt püstitatud „ehmuise ajalise

vältusega". On millegipärast üldiselt levinud arvamine, nagu vajaks normaalne inimene ühe sekundi pikkust ajavahemikku, et oma meelte kaudu saadud läheneva hädahoju pilt viia teadvusse, tunnetada, langetada otsus ja sellekohaselt reageerida. Tegelikult lubab Saksa kohtu praktika selleks napilt vaid $\frac{1}{3}$ sekundit, ja sedagi seob ta rea tingimistega.

Psühholoogiliselt see loomulikult iga indiviidi kohta, nagu eespool nägime, ei kõlba. Kuid väljudes puht julgeoleku seisukohast, on võetud $\frac{1}{3}$ sekundit, mis on võrdeline valguse ärrituse aja reaktsioonile normaalsele inimesele. Täheb, normaalne masina juht vajab $\frac{1}{3}$ sekundit, et meelte abil vastu võtta hädahoju võimalus, kuni masina pidurdamise momendi alguseni. Kogu selle pealt näha silmapilke ajavahemiku ajal jätkab masin oma käiku — kui palju, selleks lahendamise järgmise ülesande.

Masin liigub kiirusega 60 km tunnis; „hirmusekundi“ vältus on $\frac{1}{3}$ sek., järelikult selles ajavahemikus liigub masin vahemaa $\frac{60000}{60 \cdot 60 \cdot 3} = 5,55$ meetrit! Alles siis, kui masin on liikunud 5,55 meetrit, algab masina juht selle pidurdamist.

„Hirmusekundi“ või „ehmumise ajalise vältuse“ kõrvale tuleb asetada teine tähtis faktor, mil on süü fikseerimisel samuti kaaluv tähtsus, s. o. „masina pidurdamise tee lõik“.

Masina pidurdamise tee lõigu pikkus oleb masina liikumise kiirusest, masina korpusel kaalust ja ta pidurdavate seadeldiste seisukorrast. Ta algab ajalisel sellest momendist, kui pidurdavad seadeldised asuvad tegevusse, ja lõpeb masina kohal peatumise momendil.

Järelikult, kui tee lõigule, mis masin läbib juhi „hirmusekundi“ vältel, liidame tee vahemaa, mis masin läbib pidurdamise protsessis, siis saame selle „kõige lühema vahemaa“, mis algab sellest momendist, kus juht nägi ohtlikku situatsiooni, ja lõpeb masina seismajäämise momendiga.

See „kõige lühem vahemaa“ ongi kõikide katastroofide olulisim osa ja allikas. Vastavalt sellele peab iga juht, kes oma masinat ja selle pidurite seisuga võimeid hästi tunneb, ikka ja alati silmas pidama ja arvestama peale pidurdamise tee lõigu veel tee lõiku, mis masin antud kiiruse juures veel edasi liigub $\frac{1}{3}$ sekundis, hirmu- või ehmuise perioodis.

Seda nõuab Saksa liiklemise praktika ja kohus karistab selle mittearvestamist. Allpool toome Heldi järgi mõned õnnetusjuhtumid, mis illustreerivad „hirmusekundi“ tähtsust:

1) Mootorrattur liigub kiirusega 30—35 km tunnis. Korraga varjab talle suurte puudega koormatud veovanker täiesti ootamata osa sõidutee ülevaatest. Sellest ruumist ilmub mootori ette 10 meetri kaugusel vahemaal — laps! Toimus katastroof.

$\frac{1}{3}$ sekundit vältava aja jooksul, mis on võrdne juhi ehmuise ajalisele vältusele, mootor liikus edasi: $\frac{35000}{60 \cdot 60 \cdot 3} = 3,24$ meetrit, seega liikus masin edasi 3,24 meetrit enne kui juht suutis pidurdamist alata. Ülejäänud 6,76 meetrit läbib masin ca 0,7 sekundi jooksul, järelikult sel 6,76 meetri pikkusel vahemaal võib juht midagi õnnetuse vältimiseks teha. Faktiliselt oli aga siin võimatu midagi teha ja katastroof oli vältimatu. Kohtu karistus oli karm; süüdistus: ettevaatamatu sõit.

2) Masin sõitis normaalse kiirusega. Vasutusõitva masina tuled pimestasid juhi nii võrd, et ta võis vaid 2 meetrit enda ette näha. Korraga tekib mootori ette jalamees. Et autojuht sõidu kiirust ei vähendanud, siis sõitis ta need 2 meetrit läbi enne kui ta üldse suutis tekkinud situatsioonile reageerida. Kui ta oleks teistsi toiminud, siis oleks ta enda asetanud niisama ohtlikku seisukorda kui sattus jalamees.

3) Masina juht sõitis inimeste rühmale peale järgmistel asjaoludel. Sõites masinaga teel nägi ta 40—50 meetrit enda ees minevat rühma. Masina mõlemad tuled tõetasid. Hoolimata vihmast, valgustasid tuled hästi sõiduteed. Kui juht ligines rühmale 8 meetri peale, oli see juba 2,5—3 meetrit paremal tema võetud suunast. Inimesed olid niivõrd tasa juuretunud masina tuledest pimestatud, et nad ei võinud enam aru saada, mis suunas masin sõidab, kas otse edasi või pöördudes paremale poole. Meeltesegaduses kõik tormasid masina alla. Hoolimata, et juht asus kohe pidurdama, liikus masin pärast kokkupõrget veel 3—4 meetrit edasi. Kohus mõistis juhi süüdi, motiveerides otsust sellega, et nähes 40—50 meetri peal inimeste rühma, juht oleks pidanud arvestama tulede ehmatavat efekti, aga mitte lubama võimalikke ootamatusi esile kerkida. Ka selles juhtumises kohus ei arvestanud „hirmusekundi“.

Saksa kohus kaldub sinnapoole, et „hirmusekund“ võib olla vaid siis seaduslikuks õnnetuse põhjuseks, kui viimast polnud võimalik ette näha. Kuid sellega on kogu küsimus asetatud udusele, mittekindlale alusele. Tekivad väieldavad küsimused, mida võib ja mida juht on kohustatud ette nägema.

Iga katastroofi hinnangu juures tuleb esijoones hindamisele võtta juhi enese isik, ta ettevalmistus ja kutsealased teadmised, ühes ta reageerimisvõime selgitamisega.

Kui teatud masina juhi reageerimise aeg on väga suur, siis ei tohiks see alust anda süüdistusele, kuid juht on kohustatud ise teadma seda oma iseloomu ja hingeululist omadust, et oma käitumist ja töötõpet kohandada oma võimete ja annete raamidele. Pärast toimunud katastroofi korraldatavaile psühhotehnilisile katsetamisile suhtub Held skeptiliselt, sest neis katsetamises pole masina juht asetatud täpselt nendesse tingimustesse, mis leidsid aset katastroofi esile mananud ootamata-ohtlikus situatsioonis.

Palgaline puhkus

12-päevane palgaline puhkus Daanis.

Daani parlamendis tuleb lähemal ajal vastuvõtmisele seadus, mis kindlustab 12-päevase palgalise puhkuse kõikidele töölistele era- ja avalike ettevõtete teenistuses. Kui töölisel on kollektiivlepingus ette nähtud paremad tingimused ja pikem puhkeaeg, jäävad seaduses maksuma paremad tingimused.

Õigus palgalisele puhkusele tekib juba nädalase töötamise järele sama tööandja juures. Tööliste kohta, kes vähem kui nädal on pidevalt töötanud ühe tööandja juures, maksavad puhkuse saamisel erikorraldused. Maatöölised saavad palgalise puhkuse, kui nad tõendavad, et nad aastast vähimalt 25 päeva on töötanud ühes põllumajanduslikus käitises. Kes maatöölisist pidevalt on töötanud ühe tööandja juures, saab igal juhtumil vähimalt 6-päevase palgalise puhkuse. Puhkeaeg loetakse tavaliselt 2. maist kuni 30. septembrini. Hooajatöölise puhkeaeg võib kalduda osalt välja- poole eelnimetatud tähtaega.

Meremehed saavad puhkuse üldistel alustel, kuid kui praktiliselt pole võimalik anda meremeestele puhkust 2. maist kuni 30. septembrini, tuleb neile anda puhkust, kui laev jõuab meremehe kodusadamasse või sadamasse, kus ta laeva munsterdati, või reisi lõppsadamasse.

Daani puhkeaja seaduse iseärasuseks on palgalise puhkuse õiguse tekkimine 8. tööpäeva järele. Sellega on tegelikult peaaegu kõik daani töölised õigustatud saama palgalist puhkust.

Tasumaksmine puhkeajal sünnib erilise süsteemi järgi. Töölised, kes on kindlamas teenistuses, saavad oma tavalise keskmise tegeliku teenistuse. Need töölised, kes lühemat aega on töötanud ühe tööandja juures, saavad 4% palgast puhkuse tasuks. Tööandjad maksavad sellasel juhtumil 4% puhkuse tasude keskfondi, kust töölisile maksetakse nende osa välja. Puhkuse tasude maksukäsud on isik-

likud ja tööandja võib selle maksa keskfondi asemel näiteks postkontorisse teatud töölise nimele, kel on õigus palgaliseks puhkuseks.

Seaduseelnõu vastuvõtmiseks pole kahtlust, kuna sotsialistlikul valitsusel on parlamendis suur enamus ja isegi opositsioonilised rühmitused ei julge vaielda palgalise puhkuse vastu.

Tasulise puhkuse küsimused Rootsis.

Rootsis on praegusel parlamendi istungjärgul elavaks arutusaineks 12-päevase tasulise puhkuse seaduse eelnõu. Seaduse vastuvõtmise vajadust põhjendatakse sellega, et töölisel peab olema võimalus tõeliseks puhkuseks ja enese värskendamiseks. Praegune ratsionaliseeritud ja kiirendatud tööprotsess vajab tugevaid ja puhanud töölisi.

Tööline peab puhkamiseks ja enese värskendamiseks vahetama ümbrust. Kui tööline puhkuse ajal ei saa kuhugi sõita, siis pole puhkusest seda kasu, mis sellelt loodetakse. Puhkus kujuneb sellasel juhtumil ainult mõnepäevaseks tööta olemiseks.

Kui tööline saab puhkuse ajal ümbrust vahetada, siis arendab see ta ühiskondlikku solidaarsuse ja rahvustunnet. Puhkuseaegsel reisimisel on oma kasvatav ja arendav tähendus. Inimene õpib isiklikult oma maad tundma ja seda enam mõistma. 12-päevane puhkus on vajaline sellepärast, et lühema aja jooksul inimene ei saa üldse kuhugi kaugemale sõita.

Rootsis oleksid töölistele puhkuse puhul maksetavad kulud seniste arvestuste kohaselt 1,02% 1936. a. toodangu väärtusest. Seaduseelnõu põhjenduses öeldakse, et need kulud kompenseeritakse muude kasudega ja puhanud tööliste töövõime tõusuga.

Kui puhkuse küsimus korraldataks seaduseandlikul teel, siis kaoks ka alatine tülipunkt kollektiivlepingu sõlmimistest, sest seniste kogemuste järgi on tasuline puhkus alati olnud

kollektiivlepingute sõlmimisel olulisimaks tähtsuspunktiks. Tasulise puhkuse võimaldamine aitavat kaasa sotsiaalse rahu kindlustamiseks.

Puhkust peaks tavaliselt võimaldama maist septembrini. Töölisel tekib õigus palgalisele puhkusele 18-päevase töötamise järele. Vajalise 18 päeva arvestamisel loetakse 18 päeva hulka ka töölt puudumised tööõnnetuste ja kutsahaiguste tõttu.

Rootsis on palgalise puhkuse küsimus viimasel ajal olnud elavalt päevakorral. Küsimuse uurimiseks on asutatud eriline nõukogu. Kuigi Rootsis kutseühingud ei poolda seda, et riigivõim segab end tööandjate ja töövõtjate suhteisse, kaldutakse siiski selles küsimuses erandit tegema. Seni oli palgaline puhkus korraldatud peamiselt kollektiivlepingutega. Sellekohaste uurimuste järgi selgus, et Rootsis oli 1937. a. algul 5448 kollektiivlepingut, mis korraldasid 574.000 tööstustöölise puhkuse. 60 prots. neist lepinguist kindlustas 6 või vähem puhkepäeva ja 4 prots. 12 või enam puhkepäeva. 194.000 töölise kohta maksid küll kollektiivlepingud, kuid neis lepinguis puudusid määrused puhkuse kohta. 170.000 neist töölisist kuulusid ehitus- ja puutööstusse, põllumajandusse ja kalandusse — ühesõnaga, hooajatöölise hulka. Uurimist toimetav nõukogu on asunud seisukohale, et põhimõtteliselt ei saa teha vahet hooaja- ja teiste tööliste vahel. Seadus peaks võimaldama puhkuse ka neile hooajatöölisetele, kes sageli on sunnitud vahetama oma töökohta.

Teenijate puhkused on korraldatud vabatahtlike kokkulepete järgi ja määratud kindlaks enamasti kahele nädalale.

Nõukogu seisukohtade järgi peaks puhkus olenema ajast, mille vältel on olnud töö, ning puhkuse tasu tegelikust teenistusest, kusjuures tükitöö tasud võetakse arvesse.

Seaduseelnõu järgi tekib töölisel õigus palgalisele puhkusele siis, kui ta vähimalt 4 kuud on töötanud sama tööandja teenistuses. Kuuajalise töötamise järele saaks tööline 1 päeva puhkust, kusjuures tööline on olnud vähimalt 18 päeva tööl. Seaduse järgi antavad palgalised puhkepäevad ja õnnetusjuhtumite järele kaotsiläänud päevad loetakse puhkuse saamisel tööpäevadeks.

Palgalise puhkuse kindlaksmääramine toimub eelmisel aastal tehtud töö järele. Kogu aasta töötanud tööline saab 12 päeva puhkust.

Kas nimetatud seaduseelnõu võetakse vastu praegusel parlamendi istungjärgul, on küsitav, kuna töölise ja tööandjate vahel kestavad läbirääkimised ja arvamusel on esialgu väga erinevad.

Palgalise puhkuse küsimusi Luksemburgis.

Luksemburgis vabaametiühingute poolt koostatud uus palgalise puhkuse seadus on esitatud parlamendile, kuna senine seadus ei vasta enam tänapäeva nõudeile.

Uue eelnõu järgi oleneks puhkuse kestus teenistuse pikkusest. 6-kuisele teenistusele vastaks 3 päeva puhkust, ühe aasta järele saadaks puhkust 6 päeva, 3 aasta järele 9 päeva, 6 a. järele 12, 9 a. järele 15 ja 12 a. järele 18 päeva. Tööaastaks loetakse 280 tööpäeva. Töölisest olenematuil põhjusil töö katkestamist ei loeta teenistuslepingu katkestamiseks ja aeg arvatakse puhkuspäevade arvestamisel tööaja hulka, samuti ei arvestata enam seda, et tööline peab töötama ühe ja sama tööandja juures.

Seaduse ulatus laieneb tunduvalt ja haaraks ka väikeettevõtteid. Palgalise puhkuse seaduse alt on siiski välja jäetud põllu-, veinivalmistuse ja metsatöölised, kodutöölised, majateenijad ja käskjalad.

Tasu maksmiseks on alla 100 töölisega käitistes erikorraldus. Asutatakse puhkuse keskkassa, kuhu tööandjad maksavad nädalas või kuus makse vastavalt sellele, kui suur on käitises töötavate puhkuseõiguslike töölise arv. Liikmemaksud arvestatakse vastavalt eelkirjeldatud suhete tööpäevade arvuga, kusjuures võetakse arvesse eelmiste tööandjate juures tehtud tööpäevade arv.

Puhkuse keskkassast maksetakse töölisele välja puhkuse tasu. Suuremate käitiste kohta on maksimas erikorraldused.

Puhkuse võib jagada ka osadeks ja puhkuse ajal kaotsiläänud töötunde kuni 30 tunni ulatuses aastas teha vastava eritasu eest tagantjärele.

Sanktsioonidena on ette nähtud, et tööline, kes puhkuse ajal teeb palgalist tööd, kaotab õiguse oma puhkustasule. Üldiselt on seaduse rikkumise eest ette nähtud rahatrahvid 51—3000 frangini.

Sotsiaalpoliitiline tööaasta

EHL tegevusest möödunud aastal

L. Johanson

Haigekassad teevad oma igapäevast õil-sat ja viljakat tööd rahvatervishoiu ja sotsiaalkindlustuse alal: korraldavad ravi- ja sünnitusabi ning annavad ainelist abi oma liikmeile ja nende perekondadele. See tegevus sünnib nagu kindlatel rööbastel: seaduse, põhikirja ja peakoosoleku otsuste alusel. See töö on suur, tarviline ja tegelasi väsitav, kuid ka šablooniline. Nagu aruanded ja revisjonimaterjal tõendavad, on haigekassad töötanud korralikult ja heade tulemustega. Läänud aastal ei olnud ka avalikus arvamises haigekassadele tähelepanuväärivad etteheited, välja arvatud üksikud sihilikud ja tagamõttega tehtud märkused, mis olid tingitud sageli ka arusaamatusest, tigidusest ja põhjendamata vaenust. Muidugi ei puudunud ka „põhimõttelised“ sotsiaalkindlustuse vastased seisukohad. Eriti võis neid kuulda mõningate kodade ja teiste säärase reaktiooniliste asutuste ringkonnast ühenduses uue haiguskindlustuse seadusega või — nagu millegipärast armastatakse nimetada — sotsiaalkindlustuse reformiga.

Haigekassadel tuleb teha igapäevast tehnilist tööd. On siis ka arusaadav, kui neil ei ole aega pöörduda tähelepanu sotsiaalkindlustusele, selle arengule, üldse sotsiaalpoliitikale. Ei ole haigekassadel ka võimalust kuigi palju tegutseda sotsiaalkindlustuse, töökaitsese, töotervishoiu küsimuste selgitamiseks ja propageerimiseks. Ometi on ka see väga tarviline, kuna sotsiaalküsimused ei ole ühele osale rahvast kuigi armsad, teisele osale on nad võõrad ja kolmas ei ole nende küsimustega ka kuigi palju tegemist teinud, kuigi nad põhimõtteliselt ja maailmavaateliselt pooldavad sotsiaalset arengut ja sotsiaalpoliitilisi üritusi, mille sihiks on rahva tervisliku taseme tõstmine ja sotsiaalne kindlustus. Haigekassade elus tekivad ka igasugused põhimõttelised küsimused, puudused, ühe ja sama asja mitmet moodi mõistmised, konkreetseid vajadused — milleks on tarvis ühiselt kokku tulla, neid küsimusi arutada, neid püüda ellu viia. Siin juba on

tarviline ühistöö, ühisjõud, liit, kel ongi esimeseks ülesandeks ülemaailmses ulatuses korraldada loenguid kindlustusküsimuste, tervishooldlike ja teiste haigekassa tegevusega ühenduses olevate ainete üle, korraldada haigekassade kongresse, konverentse ja nõupidamisi, välja anda ajakirju ja muid

trükitöid oma ülesannete ja haigekassadesse puutuvate küsimuste selgitamiseks, osa võtta kõigist teistest Eestis peetavaist kongressidest ja konverentsidest, mis käsitlevad haigekassade huve, esitada märgukirju ja teadaandeid järelevalveasutustele tööliste tervishoiu abinõude ja puuduste üle töökohtades jne.

Liit ja ta orgaanid on keskuseks, kus haiguskindlustusega ühenduses olevaid küsimusi kaalutakse, algatatakse, nende otsustamiseks ja elluviimiseks tegustatakse.

Kui liit loodi ja 1925. a. hakati „Tööd ja Tervist“ välja andma, siis olid haigekassad ise nõrgemad kui tänapäeval, haigekassa tegelaste kogemused väga piiratud,

avalik arvamine ja seltskond ei pöörnud sotsiaalpoliitilistele küsimustele kuigi suurt tähelepanu.

Harva võis leida ajalehtedes ja kuukirjades midagi ka sotsiaalküsimuste alalt. Väga laialdaselt vahetati veel sõna „sotsiaalne“ ära sõna „sotsialistlikuga“, sotsiaalpoliitikas nähti sageli sotsialistlikku parteipoliitikat.

Nüüd võib ütelda: ta liigub siiski! Vahepeal

on haigekassad muutunud tugevamaks, nende tegelasist on arenenud asjatundlik kaader,

kuhu kuulub haigekassadest „raudvara“, keda meie näeme kõigil haigekassade liidu kongressidel ja päevadel,

haigekassad on oma ravikorraldust alatasa täiendanud

ja moderniseerinud, röntgeni kiired, kõrguspäike, elektriravi, mudavannid, sanatoorium, puhkekodu jne. on võetud ravivahendite loetellu. Ambulantsid, hambaravikabinetid on alatasa täienenud, uusi on järjest juure asutatud, näiteks viimati Rakveres. Haigekassade tööruumid ja töötingimused on muutunud aja- ja nõuetekohasemaks.

Haigekassade ravikorralduses töötavad nüüd juba paremad arstid,

kuna üksvahe isegi suurimal haigekassal oli — arstide kriis. Haigekassadest on osa asutanud endale

apteegid,

neist kolmel haigekassal on vabamüügiapteek — hoolimata reaktioonäride ning mõningate

---

Levitage „Tööd ja Tervist“ — tooge uusi tellijaid

„kojameeste“ ning rumalate ja omakasupüüdlike inimeste vastuseisust. Tallinna ühisel haigekassal on — haigla, mis ootab väljaenitamist, Tartu üldhaigekassal on puhkekodu Udernas, real haigekassadel on suvekolooniad. Haigekassadest on Tallinna, Rakvere, Viljandi, Sindi, Kärdla j. t. oma majas, mis võimaldab ratsionaalsemat majandamist.

Sanatooriumi asutamine, mida liit taotles, nurjus, apteekide avamisele on tehtud takistusi, haiglate võrk ei ole arenenud —

siin on ülesanded, mis ootavad täitmist,

kuid hoolimata rasketest kriisiaegadest, tööliste madalast palgast ja kollektiivsest jõuetusest on sotsiaalkindlustuse alal haigekassad näidanud vaid arengut.

Muutunud on ka avaliku arvamise suhtumine õige tunduvalt:

juba leiame kuukirjadest ja ajalehtedest — „Päevalehest“, „Uus Eestist“, „Postimehest“ j. t. — pikemaid ja lühemaid kirjutusi sotsiaalküsimuste kohta, mitte alati eitavaid, mahategevaid, vaid jaatavaid ja põhjendavaid. Juba kuuleme neid küsimusi käsitledavat mitmete poolt, kuna varem valik oli väike.

Haiguskindlustuse seadus sai läinud aastal 25 aastat vanaks.

Et see seadus ei ole halb, näitab juba ta pikk iga, kus seaduseandlusel on tulnud teha vaid vähe parandusi, põhimõttelisemaid vaid 1917. a. Hiljem on seadust mitmes küsimuses seletatud kitsendavalt.

Selle seaduse alusel on tehtud tõhusat tööd, nagu tõendab seda Riigi Statistika Keskbüroo väljaandel ilmunud ülevaade

„Sotsiaalkindlustus Eestis“, kust leiame tarvilise kokkuvõtte haiguskindlustusest R. Sõrmuse ja tööliste tervislikust seisundist H. Reimani sulest. Seda raamatut võib pidada haigekassade töö ülevaateks ja kokkuvõtteks. Huvi selle ülevaate vastu tunnistab juba see asjaolu, et sotsiaalkindlustuse asutustele ja tegelastele läks seda raamatut EHLiidu kaudu 1200 eksemplaari. Tellijad olid peamiselt haigekassad, Et selle ülevaate levikut kindlustada, garanteeris EHL vastava arvu müügi haigekassadele jne.

See väljaanne tegi ka ülearuseks EHL poolt eriraamatut väljaandmise. Piirduti siis juubeliaastal vaid üksikute

haigekassade ajaloolise ülevaate avaldamisega

„Töös ja Tervises“, et oleks ka edaspidi ajaloost koostajail sugemeid.

„Sotsiaalkindlustus Eestis“ annab väga piltliku ja üksikasjalise ülevaate Eesti sotsiaalkindlustusest ja esmakordselt ka tööliste tervishoiust.

On tehtud suurt ravimise ja abistamise tööd, kuid haigekassad ei ole seni kuigi palju suutnud tegutseda

haiguste ärastamise alal.

Ometi on otstarbekohasem hoiduda haigus-

test niipalju kui vähegi võimalik ja haigestumiste arv minimaalsuseni vähendada.

Nagu statistika tõendab, on

Eesti tööliste tervislik seisukord halb.

Siin on põhjuseks: madal töötasu, rasked ja ebaterved korteriolud ja alatoitlus ühes ebaõige toitlusega, tervisevastased töötingimused ja tööruumid, pikk tööpäev, puhkuse puudumine, kultuurilise lõbu puudumine, alkohoolism jne.

Rahva iibe väekusest on kõneldud ja otsitud vahendeid selle tõstmiseks, küll kesk-aegseid, küll diktatuurriikide propagandavahendite hulgast, kuid rahvatervishoiule, eriti aga tööliste ja töötervishoiule, ei ole siiski suunatud tegelikult väärilist tähelepanu. Arstidepäevadel on arutatud üksikküsimusi, on avaldatud seisukohti ja tehtud otsuseid, kuid suuremas ulatuses ei ole neidki küsimusi puudutatud. Tehtud otsustest on suurem jagu jäänud — akti.

Eesti rahvatervishoiu alal

Tervishoiu Muuseum on teinud tööd — oma muuseumiga, „Terviseaga“, loengute ja 5-minutiliste radiokõnedega, mille arvu võiks veelgi suurendada Eesti raadio siukehva eeskava ja väga „eriskummaliste“ kõnede, küsitava väärtusega spordi-, male- ja muu reportaaži arvel.

Eesti Tervishoiu Muuseumi tööd hindavad haigekassade tegelased väärtuslikuks ja kasulikuks ka tööliste tervishoiuolude valgustamise ja tervishoiu küsimuste selgitamise alal.

Töötervishoiu küsimused olid peamiseks sisuks

haigekassade päevadel,

mis peeti 18. ja 19. sept. l. a. Tallinnas EHL kokkukutsel rohkel osavõtul, kuna osavõtjaiks olid peamiselt haigekassade tegelased — 94 in., töökaitse ja sotsiaalkindlustuse ametnikke Sotsiaalministeeriumist oli — 9 in., Riigi St. Keskbüroost — 2, Arstide Kojast — 2, Rohuteadlaste Kojast — 3, Meierite Kojast — 1, Tööliskojast — 1, Eesti Tööliste Kindlustuse Ühisusest — 1, „Ühisomast“ — 1, Eesti Trükitööliste Liidust — 1.

Haigekassade tegelaste keskel on ka rohkemasti töölisvanemaid ja kutseühingute tegelasi. Osa kutseühinguid osutab töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimustele siiski veel liig piiratud tähelepanu.

Haigekassade päeval näidati rida vahendeid, mis on tarvis käsitusele võtta

tööliste tervisliku taseme tõstmiseks,

nende hulgas — töötasu tõstmine, elumaksu- muse tõusu pidurdamine, toitlusolude parandamine,

korteriolude parandamine,

tööliskorterite ehitamine, nädala- ja suvepuhkus, tööstusruumide tervishoid, tiisikuse ja teiste nakkushaiguste vastu võitlemine, rahva keskel teadmiste levitamine, töötervishoiu muuseumi asutamine, haigete sanatooriumi paigutamine, mudaravi, puhkekodud, suvekolooniad jne.

Siin püstitati ka nõudmisi

tööõnnetuste vältimiseks, nagu tööstusruumide mahutavuse, valgustuse, soojuse, õhupuhtuse ja korrastuse, seadeldiste, tööliste riietuse, puhkuse jne. kohta.

Tööliste elu ja tervise kaitse ning õnnetusjuhtumite vältimise eeskirju on EHL koosolekuil, trüükisõnas ja märgukirjades pikki aastaid nõudnud. Sotsiaalministeeriumi poolt väljatöötatud eelnõu pidas EHL vastuvõtavaks. Nüüd on see määrus lõpuks valminud, „Riigi Teatajas“ avaldatud ja hakkab 1. juulil kehtima. Kui see määrus ellu viiakse, siis paraneb töötubade tervislik olukord, väheneb haigestumiste ja vigastuste oht.

See on üks tähtsaimaid korraldusi, mille eest liit on võidelnud. Edaspidi tuleb liidul olla valvel, et seda määrust täidetakse. See on inimelu, tööjõu ja perekonnaõnne alalhoidmiseks tarviline.

Tööliste ja teenijate töötasu tõstmiseks

ei saa liit kaasa aidata, kuigi haigekassadegi tulud tõusevad ja kulud vähenevad koos töötasu tõstmisega: mida suurem on tööliste palk, seda suurem on haigekassa protsendi osa, aga ühtlasi ka — vähem haigestumiste arv.

Töötasu tõstmiseks peavad tegutsema teised organisatsioonid, eeskätt kutseühingud ja tööliiskonna asutused käitistes.

Töötasu tõstmisel on esmajärguline tähtsus tööliste tervishoiuolude parandamiseks. Tööstuskapitali omanikud ja nende juhtivad jõud ei näi kuigi suurt huvi tundvat Eesti tööliste elu ja tervise vastu. Tööliste olukorra parandamise püüete vastu võitlemisel minnakse isegi niikaugele, et takistatakse seaduses ettenähtud töölisvanemate valimist, tehakse nendele takistusi, seatakse sisse „mustad nimekirjad“ ja võetakse käsitusele teistsigi surveabinõusid. Väga tsüünilist pilti pakub näiteks Krulli vabrikust hulga tööliste vallandamine streigi tagajärjel.

Korteriolude parandamine ja tööliiskomade ehitamine

on küll mõnes riigis ka kindlustuskassade ülesanne, Eesti haigekassade ülesannete hulka seda ei ole võetud ja haigekassadel puuduvad ka selleks summad. Siin võivad haigekassad ja liit vaid vaimselt kaasa aidata, küsimust selgitada, sellele tähelepanu juhtida ja küsimuse lahendamist nõuda. Seda on liit ka teinud.

Varematal aegadel koguti haigekassa poolt

andmeid haige korteriolude kohta.

Vahepeal on sellest loobutud. Liidu juhatuse seisukoht on, et need andmed on väga vajalised ja et nende kogumist tuleb jätkata.

Raviasutuste kitsikusele on EHL valitsusasutuste tähelepanu juhtinud suusõnaliselt ja märgukirjadega. Siin on paranemist oodata, kuigi pikaldast.

Tiisikushaigete sanatooriumides

on ruumipuudus. EHL juhatuse asub seis-

kohal, et sanatooriumide asutamine peaks sündima tiisikuse vastu võitlemise sihtasutuse kaudu, kelle nõukogus on ka EHL esindaja — praegu K. Lukk ja asemik — A. Laane. Hiljutisel läbirääkimisel tervishoiu direktori dr. A. Mõttusega kuulsime, et Taagepera sanatooriumi ärapõlenud hoone asemele ehitatakse uus, kuna Tartumaale, Taevaskotta, tuleb uus sanatoorium.

Puhkekodu

on praegu vaid Tartu üldhaigekassal. EHL juhatuse küsimust kaalunud ja leiab, et haigekassadel tuleb kasutada Uderna puhkekodu, võimaluse korral luua aga ka oma puhkekodu, kus võiks oma liikmeid ravida.

Suvekolooniate asjus loodab EHL, et siin haigekassad kasutavad oma liikmete, eriti aga laste, suviseks kosutamiseks teiste asutuste suvekolooniaid, nagu neid on lastekaitse organisatsioonidel, kuid nende tarvis, kes seda vajavad, püüavad ise organiseerida suvekolooniaid.

Valus küsimus on —

haiglate puudus.

Sellele on liit korduvalt valitsusasutuste tähelepanu juhtinud. Tallinnas on haiglad tulvil, ei ole ruumi isegi kõigile sünnitajale, lastest kõnelemata, sest puudub lastehaigla. Haiged oodaku järjekorras, isegi — sünnituse korral. Haiglate ehitamine on ka kogukonna ülesanne, kuid kogukond täidab seda ülesannet loiult ja puudulikult.

Haigekassadel tuleb asutada oma haiglad,

kus see tarviline ja võimalik on, säärasele seisukorrale on asunud EHL. Peale selle tuleb

Tallinnas asutada lastehaigla, siis veel tuleb haiglate juure asutada vigastuste ravimiseks eriosakonnad, kus töötaksid spetsialistid.

Rakverre ja Narva on kavatsus asutada haigla, mis rahuldaks ka põlevkivirajooni. Tööstuse juhatuse arvab, et haigla peaks Tartus olema. Selge on, et põlevkivitööstuse rajooni tarvis tuleb haigla asutada.

Tartu haiglad on ka halvast seisukorras, ei vasta enam nõuetele ning vajavad põhjalikku remonti ja uute hoonete ehitamist.

EHLiidul on tulnud pidevalt võidelda haigekassade vabamüügiapteegi avamise ja pidamise õiguse eest.

Omavalitsusajal jõuti EHL algatusel viia seaduseandlusega läbi haigekassa vabamüügiapteegi õigus, hiljem eromanike isiklikes huvides võeti see õigus ära ning jäeti haigekassadele, kellel oli tarvilik arv liikmeid, haigekassaapteegi avamise ja pidamise õigus, mida seni on saanud kasutada vaid Tartu üldhaigekassa. Haigekassal peab oma apteek olema — apteek on rahva tervishoiu asutus, ta on rahva tarvis, mitte aga üksiku ärimehe spekulatsioon ja äritsemise asutus. Meie kuuleme küll, kuidas apteegiomaniikud oma apteeki kõrge hinna eest müüvad. Vaatamata vastupidistele tõendustele on „Töö

ja Tervis" arvudega, mida ümber lükata ei saa, näidanud, kuidas Tallinnas eraapteekide läbikäik ja tulud, vaatamata Tall. ühishaigekassa apteegile, on tõusnud.

Haigekassade raviasutuste ja apteekide suhtes on eitaval seisukohal Arstide Koda ja Rohuteadlaste Koda, kelle mõlema seisukohad üldse sotsiaalkindlustuse suhtes on väga tagurlikud, kitsarinnalised ja põhjendamatud. Rohuteadlaste Kojas on mõjul apteekide omanikud. Kojad võtavad endale eeskujusid ja põhjendusi peamiselt Saksamaalt.

Haigekassadel ja nende liidul tuleb vististi edaspidi kahes suunas oma õigusi kaitsa: 1) täielise õiguse saamiseks ja 2) praeguste õiguste kärpimise vastu. See on raske töö, arvestades jõudude vahekordi, kuid see töö on tarviline ja paratamatu.

EHL on oma seisukohad

uue haiguskindlustusseaduse
eelnoõu kohta

avaldanud ja kaitses neid. Tähtsamad neist on:

1) Haiguste vastu kindlustatakse kõik töölised ja teenijad.

2) haiguskindlustus teostatakse ühishaigekassades ja senistes vabrikute haigekassades.

3) haigekassadele jääb senine kassaosaliste omavalitsus.

4) haigekassadele jääb senine sanatooriumide ja muude raviasutuste ning vabamüügiapteekide avamise ja pidamise õigus.

5) kindlustus olgu sunduslik kõigile töölisingu alusel töötajatele, teistele vabatahtlik.

Kojad ja sotsiaalkindlustus.

Kodadest on oma seisukohti, mis on täiesti vastuvõetamatud, avaldanud Kaubandus-tööstuskoda, Arstide Koda, Apteekrite Koda ja Käsitööstuskoda.

Eraettevõtete Ametnike Koda nõuab peale vaba arsti valiku veel kontori- ja äriteenijatele kui „vaimsel alal töötajale“ esindust kindlustuskassade juhtivate organide juure. EHL leiab, et see nõudmine käib omavalitsuse ja üheõigusluse põhimõtte vastu ega ole tegelikult millegagi põhjendatud. Peakooolekul ei ole takistusi ametnike valimiseks juhtivatesse organidesse. Juhatuse kõrval paralleelorgaani loomine, samuti kellegi juhatusse valimise soomustamine ei ole õige.

Ainult Tööliskoda on avaldanud sotsiaalkindlustuse alal seisukohti, mis vastavad kassaosaliste huvidele ja on EHLiidule täiesti vastuvõetavad.

Näib, et paljudest kodadest kujuneb edaspidi jõud, kes sotsiaalreformi, sotsiaalkindlustuse ja töökaitse väljaarendamist ainult pidurdavad, jõud, kelle piiuete ja seisukohade vastu võitlemine töölisorganisatsioonidelt ja sotsiaalkindlustuse asutustelt palju jõukulust nõuab. Kogemusi juba on ka riigimajandusnõukoguga.

Kui sotsiaalpoliitika alal ellu viia konservatiivsete kodade seisukohad, siis ei ole oodata laialiste rahvahulkade sotsiaalse taseme tõusu.

Ka EHL asub seisukohal, et tuleb teostada

õnnetuskindlustuse reform,

õnnetuskindlustuse ulatust laiendades, haigekassasid nende kulude kandmise kohustusest vabastades, võimaldades töölisel osa võtta õnnetuskindlustuse ühingute juhtimisest jne. õnnetuskindlustust tuleb täiendada kutsehäiguste vastu kindlustamisega.

Vanaduse, töövõimetuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamist

on EHL juba algusest peale nõudnud, seda kindlustusala populariseerides ja sellele töölise tähelepanu juhtides. Nüüd pika töö järele on jõutud niikaugele, et ka teised organisatsioonid ja töölise üldkooolekul on vastu võtnud rea vastavaid otsuseid, veel enam — on asunud eelnõu väljatöötamisele ja selle maksmapanekuks on lubadus antud. Liidul on siin oma üksikasjalised seisukohad märgitud.

EHL on nõudnud, et

töökaitse seadusi täiendataks
ja ellu viidaks.

Kõigepealt tööaja seadus, siis puhkeaja, öötöö keelu, tööinspeksiooni ja teised seadused. Neil nõudmisil on osalt tulemusi olnud. Tööinspeksiooni on laiendatud, temale on uus seaduslik alus antud, uus töölepingute seadus on maksma pandud, selles kaitset andes ka haigetele töölisele vallandamise vastu.

EHL poolt on valitsusvõimude tähelepanu juhitud ka sellele, et

kogukonna omavalitsus ei teosta
tarvilist tervishoidlikku
järelevalvet

ei asutis, mis temale alluvad, ei elukortereis, õuedes, tänavail, toiduainetekaupluses, ega ka neis kaitis, kus seda kehtivate seaduste alusel teha tuleb.

Samuti on nõutud ka

arstiabi kättesaadavamaks
tegemist maal,

kus arstide võrk on liig hõre. Ka

tööstusrajoonides ei ole tarvilisel määral arste,

eriti neid eriarste, kelle abi alatasa vajatakse.

Ehitustööliselt

jne. töökaitse ja sotsiaalkindlustuse äravõtmisel pöördus EHL valitsusasutuste poole. Õigused anti tagasi.

Õnnetusjuhtumite rohkusele
on EHL poolt pöördud tähelepanu.

Õnnetuskindlustuse alal pandi uus seadus maksma riigi metsatöölise kohta.

Haigekassadele valeteadete
andmise vastu

on EHL võidelnud küsimuse selgitamisega ja käsitlemisega. Tööinspeksioon on siin asunud kõvemalt järelevalvet teostama.

Lasteabirahade asjus

oli EHL seisukohal, et küsimus nõuab kiiret otsustamist. Abirahade maksmist võiks teostada ka haigekassade kaudu. Lastekaitsefondi alused on aga teissugused ja EHL juhatuse

leiab, et peasi on, kui aga toetusraha maksetakse.

Majanduslikul alal töötajate kutseseaduse eelnõu

oli EHL juhatusel seisukoha võtmiseks. Juhatus ei pooldanud neid kitsendusi, mida eelnõu sisaldas. Kutsetunnistustega ja eksamitega liialdamisele tuleks panna piir.

Palgalise puhkuse seaduse laiendamist

pooldab ka EHL, teades, et selle läbi säilitatakse töölise tervis.

Töötervishoiu muuseum,

mida nõudis haigekassade päev, on asutamisel. Tallinna linn on lubanud kohasemaid ruume. Siin teeb tänuväärset tööd E. Tervishoiu Muuseum eesotsas oma juhataja dr. V. Sumburgiga, kelle tööd rahvatervishoiu alal tuleb lugeda väga hinnatavaks.

EHL nõudmine, et

tööinspeksiooni alal ametisse pandaks ka arst,

ei ole veel teostunud, kuid on loota, et seda tehakse edaspidi, kui elu- ja tervisekaitse määrused maksma hakkavad.

EHLiit algatas ka kodanike

liiklemisõnnetuste vastu kindlustamise küsimuse,

kuid seni ei ole see vastukõla leidnud. Arvestades hulka inimesi, kes oma tööjõu, tervise ja isegi elu liiklemisõnnetustel kaotavad, tuleb sedagi kindlustusala tegelikus elus väga tarvilikuks pidada.

Autojuhtidele haiguskindlustuse laiendamiseks

esitas EHL märgukirja sotsiaalministeeriumile. Samuti näidati teistelegi kutsealadele, kus kindlustamise teostamine võiks sündida veel enne uut seadust.

EHL arvates tuleks tööstusrajoonides haigete ja vigastatute transporteerimist teostada kiiremalt —

sanitaarautodega,

mille kättesaadavuse eest peaks hoolitsema tööstuse juhatus.

Majateenijate kohta sotsiaalkindlustuse laiendamise tarvilisusele

on EHL poolt korduvalt näidatud, samuti ka sellele seisukorrale, missuguses elavad praegu vanad töövõimekad, kelle õiguste jaluleseadmiseks on tarviline eripensioniseadus.

EHL on tulnud seisukohti võtta paljude haiguskindlustuse päevaküsimuste kohta.

Kuukirjas on käsitatud üksikuid päevaküsimusi, algatatud uusi kavatsusi ja põhjendatud tarvidusi. On selgitatud puudusi ja nende põhjusi.

Märgukirjaga on pöördud sotsiaalministeeriumi poole ka selles, et

kogukonna omavalitsused ei täida hoolekandeseaduse

§ 97 ja § 98,

mis kõnelevad puudustkannatavate raukade, töövõimetute haigete ja vigaste ülalpidamisest hoolekande korras.

Töölaagreid

EHL ei poolda, selle asemel soovitab ta tööpuuduse vastu kindlustamist.

Tööliskoja sotsiaaltoimkonnast,

kus arutatakse töökaitse, sotsiaalkindlustuse jne. eelnõusid, kavu ja küsimusi, võtab osa EHL sekretär L. Johanson.

Haridustöö.

EHL kutsuti koos E. Haridusliiduga tööliskorraldustööde tegema. Liit loobus, sest haigekassad võivad seda tööd iseseisvalt teha neis piirides, mis on neile põhikirjas ette nähtud.

EHL on soovitanud haigekassadele korraldada loenguid tervishoiu, sotsiaalkindlustuse ja töökaitse üle. Seda on haigekassad ka teinud. Loenguid on pidanud arstid, tööinspektorid ja teised jõud. EHL sekretär L. Johanson pidas sotsiaalkindlustuse ja töökaitse üle loenguid ja kõnesid 1937. a. Tallinnas, Narvas, Tartus, Kohtla-Järvel, Kiviõlis, Sindis, Valgas, Loksas, Paides, Kreenholmis ja Põltsamaal kokku 31.

Peale selle kõneles L. Johanson sotsiaalkindlustusest raadios. Varematal aastatel võimaldati aastas raadios 3 kõnepidamist.

EHL juhatus,

kuhu kuulusid: V. Ado (abiesim.), N. Andersson, F. Kauks, K. Lukk (esimees), V. Luksepp ja A. Mägi, pidas 1937. a. koosolekuid 8, kus oli päevakorrapunkte üle 110, tänavu seni 3, kus arutati üle 50 päevakorrapunkti. Revisjonikomisjoni koosolekuid oli 1937. a. senini 5.

Kongresse peeti 2 päeva ja haigekassade päevi 2 päeva.

Liidus on 20 haigekassat.

EHLiitu kuulub 20 haigekassat, eemal on vaid 5 (Loksa, Roseni, Kohila, Kunda ja Tall. Üh. Haigekassa).

Tallinna linna ettevõtete haigekassa kuulub liitu 1. jaan. 1938. a. alates.

Saadi 335, läkitati 1391 kirja ja posti-saadetist.

„Tööd ja Tervist“

läks posti kaudu veebruarikuus 1208, sellest: I trakt — Tallinn-Haapsalu, Nõmme Väike, Väana liinile ja Hiiu saarele 51, II trakt — 1 (Kuressaare), III trakt — Tallinn-Pärnu liinile 158, IV trakt — Tallinn-Valga-Petseri-Tartu liinile — 436, V trakt — Tapa-Narva ja Sonda-Mustvee liinile 403, VI trakt — Tallinna 150 ja VII trakt — Tallinn-Sadam-Kolga-Loksa liinile 6.

Kõige rohkem lugejaid on Tartus, sellele järgneb Narva.

Tartu on ainuke koht, kus müüakse ka üksiknumbreid (K. Lukk — 150 eks. kuus), kuna teised kõik on kindlad aastatellijad.

Uusi lugejaid tuleb järjest juure, kuigi vähesel arvul. Äralangejaid ei ole, sest peale väikese erandi on kõik aastatellijad.

Lugejate juurehankimiseks tegutsevad tänuväärset haigekassade tegelased.

Nagu sellest kokkusurutud ülevaatest nähtub, on EHLiidel küllalt tähtis osa Eesti sotsiaalses arengus, eriti sotsiaalkindlustuse, töökaitse ja töolistervishoiu küsimuste algatamisel, esilenihutamisel, kaalumisel, selgitamisel — kuni need otsustamise leiavad.

EHL on selle juures olnud tagasihoidlik märgukirjadega, kuna nende rohkus katab nad unustuse tolmuga. EHL peab õigemaks üksikute küsimuste esilenihutamist ja siis nendega tegelemist niikaua kuni nad otsus-

tatakse. Oma seisukohti tuleb seejuures kaitsta pidevalt.

Sotsiaalkindlustus on üldtunnustatult tarviline, meie ei ole sel alal veel kuigi kaugelt jõudnud. Meie sotsiaalseadused nõuavad täiendamist, on tarvis uusi, kuid juba kõneldakse sotsiaalseaduseandluse liialdustest. Siin on EHL ülesandeks selgitada tarvidust ja näidata tõsiolusid, astuda vastu kõigile neile, kes omas kitsarinnalises, arusaamatuses, vanameelsuses ja rahvapõlguses on kõige selle vastu, mida on tarvis teha rahva elutingimuste ja tervishoiuolude parandamiseks ning ta elujõu tõstmiseks.

Saksamaa neli aastak ja tööliskond

„Die deutsche Sozialversicherung 1936“ lhk. 671 avaldab andmed haigestusjuhtumite kohta 1936. aastal. See aasta, teatavasti, kuulub neli aastaku viimsesse aastasse. 1932. aastal, s. t. ajal, mil rahvussotsialistid polnud veel võimul, oli iga 100 kindlustatu peale 144 haigusjuhtumit. 1934. aastal tõusis see arv 176 peale, 1936. aastal oli see 182. See tähendab, et võrreldes enne rahvussotsialistide võimuletuleku aastaga, on haigusjuhtumite arv tõusnud 26 protsendi võrra. Haigusjuhtumite suurenemise arvu tuleb kirjutada halva toitluse ja ülejõutõotamise arvele, mille all kannatavad sõjatööstuse palavikus töötavad töölised ja ametnikud.

Veel halvem olukord on ses suhtes kindlustatute perekonnaliikmeil. Kuna palgast ei jatku kogu perekonna toitlustamiseks, siis peavad naised kokku hoidma perekonna toitluse kuludes, et sellega vähemalt perekonna toitjat hoida ülal. 1932. aastal oli perekonnaliikmete seas iga 100 peale 61 haigusjuhtumit, 1934. aastal juba 82 ja 1936. a. 97. Seega tõus on ligi 59 prots., võrreldes ajaga enne rahvussotsialistide võimule tulekut. Üldse on 1932. a. kuni 1937. aastani haiguskindlustatute ja nende perekonnaliikmete haigestumisjuhtumite arv tõusnud 19,3 milj. võrra. Kui need arvud poleks mitte võetud valitsuse ametlikust büllետäänist, siis võiaks kahelda sellases rahvatervishoiu „tõusus“, mida eriti propageeritakse „Kraft durch Freude“ organisatsiooni kaudu.

Koos sellega on tõusnud ka õnnetusjuhtumite arv. Iga 10.000 töölise kohta 1932. a. oli 645 õnnetusjuhtumit, 1934. a. — 774 ja 1936. a. — 896 õnnetusjuhtumit.

Meid võiks huvitada siin toodud väike ülevaade kardetatavate kutsehaiguste levikust rahvussotsialistliku korra ajal. „Reichsversicherungamt“ teeb teatavaks ka need arvud. Aast-aastalt on sellaste haigusjuhtumite arv tõusnud, saavutades 1937. aasta jooksul rekordi. Saksamaa kasutab sõjatööstuse edendamiseks palju kõiksugu õlisid ja aineid, nagu bensooli, väävelhapet, söeoksüüdi jne. Need mürgained kutsuvad esile ka rasked kutselised haigestumised. 1929. a., majandusliku konjunktuuri kõrgpunktil, oli sellaste ainete käsitlemisel haigestunud töö-

liste arv 323, nüüd, samuti majanduskonjunktuuri kõrgpunktil, on see arv 419. Allpool on toodud säärase kutseliste haigestumiste arvud ülaltoodud aastail:

Väävelhappe käsitlemisel: 102 (1929), nüüd 125 (1937), söeoksüüd — 426, nüüd 559, tomasslak — 36, nüüd 119. Nahahaigestumised, millised on saavutatud galvaniseerimistööl, on tõusnud 260 juhtumilt 396 peale. Jne., jne.

Millest see tuleb? Valitseb üldine arvamine, et Saksamaa, püüdes kokku hoida välisvaluutat, kasutab ümbertõotamiseks aineid, millised on tervisele kahjulikud. Samuti ei hoollitseta töölise kaitseriietuse eest, mis säärase tööde jaoks tulevad väga kallid. Nõrk tervis võimaldab veelgi edukamalt murda töölise vastupanu haigestumisele.

Pole ime, kui keegi tööfrondi juht Essemis, pidades avakõnet ühel mitingul, ütles: „Kuuldub ikka, ja olen ka ise kuulnud mõnelt minu kaastööliselt, et poliitiline meeleolu siin ja seal pole hea ja kohati isegi halb.“

Mitte ükski töölised ja ametnikud, vaid ka sellaste haigestumiste vastu võitlemiseks koolitatud arstid pole heas olukorras. Riigi üliõpilaste keskuse ülesandel toimetati statistikat arstlikul praktikal ja vabatahtlikul assisteerimisel viibivate üliõpilaste sotsiaalse olukorra kohta. Sellest nähtub, et 2000 arstist-praktikandist 750 töötab vaid ülalpidamise eest, 310 saab prii korteri ja 480 taskuraha. 1050 sõjaväearstist 320 saab prii ülalpidamise, 110 prii korteri ja ainult 100 ainelist (rahalist) lisatasu. Sellest nähtub, et ligemale pooled arstidest-praktikantidest ja assistentidest töötavad igasuguse mainimisväärse tasuta. Säärasele lõppseisukohale jõuab „Kölnische Zeitung“ 57, 1. II.

Lõpuks olgu toodud inglise soliidse majandusliku ajakirja „Economist“ arvamised Saksa majanduselu kohta, millest sõltuvad ka saksa sotsiaalpoliitilised saavutused. „Economist“ 26. jaanuari 1938. a. numbris ütleb järgmist:

„Hitleri kõnes toodud arvud ei näita tõika, et praegu Saksamaal oleks hea, vaid et olukord on parem kui see viie aasta eest oli. Kõige ausam tee võrdluste tegemiseks oleks

— asuda ühele tasemele — ja seda pakuvad 1929. ja 1937. a. arvud — majandusliku kõrgkonjunktuuri aastad.“

Kirjutuses võrreldakse Inglismaa ja Saksamaa saavutusi samadel aastatel.

Tööstuse toodang tõusis 1929. aastaga võrreldes Suur-Britannias — 22,7 prots., Saksamaal — 16,9 prots., elektrofitseerimistööstuses — Britis 122,5, Saksamaal vaid 49 prots. Terasetööstus — Britis 19,2, Saksamaal 18,3. Autode toodang — Britis 112,6, Saksamaal 90 prots. Saksamaa väljavedu kahanes 46,2, Britis vaid 28,5 prots. võrra. Inglismaa sisevedu kahanes 14,2, Saksamaal 38,3 prots. võrra. Erandi teeb vaid söetoodang, kuna saksa tööstus on ennast kohandanud söest kõrvalfabrikaatide tootlemiseks. Inglismaal on söetoodang vähenenud 6,1 prots., Saksamaal tõusnud 9,2 prots.

Töötajate arv Saksamaal, võrreldes 1929. aastaga, on tõusnud vaid 3 prots., Inglismaal seavastu 12 prots. võrra. Reaalpalk sealjuures on tõusnud 10,9 prots. võrra, Saksamaal on see kahanenud 2,1 prots. võrra.

Töötajate arvud on tähelepanu vääriwad, kirjutab „Economist“, sest kui tööstus on kahanenud, ilma et toodangu tarvidus tõuseks, võib siin olla vaid üks põhjus: inimesed on kõrvaldatud tööturult, ilma et neile oleks võimaldatud tasutud tööd. Ajal, mil Saksamaa oli veel demokraatlik, oli Saksa tööliste reaalpalk mitte alla briti nivood. Härra Hitleri ajast ei või seda enam öelda.

Nii ütleb „Economist“. Siin peab veendumusele jõudma, et majanduslik „ime“, millele riigipäeval nii palju reklaami tehti, pole ime, vaid on koguni halvenemine. Ja seda tõendavad arvud.

Haigekassade tegevusest

Balti Puuvillavabriku haigekassa võtab 1. aprillist alates ravikorralduse enda kätte. On kokku lepitud vabriku juhatuses, mille järgi vabrik tasub arstiabi maksu 2½% ning annab oma senised vastavad ruumid ja arstimisvahendid haigekassale tasuta kasutamiseks kuni uue kindlustusseaduse maksmapanemiseni. Senise ravikorraldusega ei olnud haigekassa liikmed rahul.

Balti Puuvilla vabriku haigekassa on esimesi vabriku kassasid, kes asub ise oma liikmetele arstiabi korraldama.

Haigekassa esimeheks on V. A d o, asjaajajaks A. Kleius.

Haapsalu ühise haigekassa koosolek.

A.-s. Eesti Turbatööstuse Ellamaa tööstuse töölisel ja ametnikud kui Haapsalu ühise haigekassa liikmed olid volinike valimiste eelseks koosolekuks kokku kutsutud 9. II 1938. a. kell 18.

Koosoleku avas Haapsalu ühise haigekassa juhatus liige O. Ermus.

Koosoleku juhatajaks valiti J. Soom ja protokollijaks A. Viroja.

Möödunud 1937. aasta aruandest nähtub, et Haapsalu ühise haigekassa tegevus on olnud väga rahuldav. Asjalikke sõnavõtte aruande kohta oli vähe, ja mis oli, neile vastas kassa juhatus liige O. Ermus asjalikult.

Valiti valimisi korraldava valimiskomisjon. Valimiste hõlbustamiseks O. Ermuse ettepanekul seati üles kandidaadid 13 voliniku valimiseks. Valimisi otsustati pidada 2 päeva seepärast, et paljud kassaliikmed ei ela käitises. Et neile vastu tulla, on võetud valimiseks 1 tööpäeva õhtupoolik.

Elavaid sõnavõtte oli käitise poolt peetava õe suhtes, kes kõiki abivajajaid ei pea üheväärselt ja seega paljud, külastades haigetena käitise ambulantsi, ei saa küllalt sõbraliku kohtlemise osaliseks.

Koosolek oli osavõtjate poolset vähearvuline, kuid väga asjalik töökoosolek.

Kassaliige.

Viljandi ühishaigekassa tegevusest.

Pühapäeval, 13. veebr., peeti Viljandi ühishaigekassa esimene korraline aastapeakoosolek, millest võttis osa 42-st volinikust 26 volinikku.

Koosoleku avas juhatus abiesimees Aug. P a a l, kes valiti ka koosoleku juhatajaks. Abiks talle valiti kassa asjaajaja-volinik Paul P a a l, kirjatõimetajaks-protokollijaks kassa ametnik-volinik Elmar Luts ja talle abiks volinik V. O j a s o o n. Pealeselle valiti 5 protokollile allakirjutajat-häältelugejat.

Teise päevakorrapunkti all peakoosolekul otsuseid teha ei tulnud, kuna peakoosolekule ei olnud esitada liikmete poolt antud palveid ega kaebusi.

Kolmandaks võeti vastu volinikele trükitult kättesaadetud kassa 1937. a. aruanne ühel häälel.

Neljandaks pidas volikogu tarviliseks tähistada Viljandi ühishaigekassa 25-aastaseks saamist 1939. a. jaanuarikuus. Selleks valis peakoosolek volinike hulgast juhatusesele abiks 7-liikmelise komisjoni, mille koosseis on järgmine: V. Ilves — Vilj. ajut. maavalitsuse ehitustööd, G. Oidermann — a.-s. Vilj. tulitiku-vabrik, M. Ropsler — a.-s. Vilj. linavabrik, L. Rannik — vennad Hoffi nahatööstus, M. Asu — a.-s. C. Leihbergi lina- ja jahutööstus, G. Mardna — J. Rebase riidevärvmisvabrik, ja J. Öunap — Viljandi sae- ja jahuveski.

Haigekassa koosseisu arvatil 13 pisikäitist ja 1 viie töölisega töötav toorlinatööstus.

Tõsteti üles küsimus, et kas oleks võimalik praegu haigekassa kaht teenijakohta ühendada, s. o. kojamehe ja ruumide koristaja teenistuskohad, mille tagajärjel vabaneks üks haigekassa majas olev korter, missugust oleks võimalik selle kombinatsiooni teel soodsamalt välja üürida. Peakoosolek otsustas selle ettepaneku kaalumise ja täideviimise jätta juhatus hooldeks.

Viimase päevakorrapunkti all tõsteti üles küsimus, et tuleks pöörduda Eesti Haigekassade Liidu poole, et see esitaks haigekassa vanad tegelased vastavale asutusele neile teatud tähtpäeva saabumisel teenetemärgi anne-

tamiseks. See ettepanek leidis üksmeelselt heakskiitmist, mille täideviimiseks juhatus esitab Viljandi ühishaigekassas kauemat aega tegutsenud isikud Eesti Haigekassade Liidule sooviga, et liit esitaks nad teenetemärgi saamiseks. Teisena tõsteti üles küsimus, et ka Viljandi ühishaigekassal tuleks astuda samme edaspidistes riigipiiride kaitse küsimustes, et vältida sellaseid juhtumeid, nagu oli Eesti-Vene piiril meie piirivalvurite mahalaskmise läbi. Peakosolek pidas seda tarviliseks ja otsustas oma kinnisvaradelt saadavatelt sissetulekutelt annetada vabariigi piirivalvele moorotsõiduki muretsemiseks Kr. 50.—

Kosolek lõpetati kell 11,15. Kosolek oli asjalik ja lühim seniste peakosolekute hulgast, kuna see kestis ümarguselt tunt aega.

P. P.

Haigekassa kosolek kinniste uste taga — kirjutab „Vaba Maa“ Pärnu väljaanne: Juhatuse esimees A. Kandima keeldunud ajalehe kirjasaatjat kosolekule laskmast. Lisatakse juure: „Kuivõrd see on toimitud tööliiskonna huvides ja haigekassale eduks, jääb küsitavaks.“

Asjata on kurjustada esimehe Kandima peale, kes toimis täiesti õieti ja seadusepäraselt, sest Tööst. töö sead. § 342 juure VKN poolt 2. juulil 1913. a. seletuse ja kasade põhikirjade järgi ei saa haigekassa peakosolekule lasta kõrvalisi isikuid, ka mitte ajakirjanikke. Haigekassa volinike peakosolekust võivad osa võtta ainult kassa volinikud.

Sindi Ühishaigekassa põhikirja § 63 järgi võivad peakosolekust sõnaõigusega osa võtta peale isikute, kes tema koosseisu kuuluvad, veel kassa juhatus, revisjonikomisjoni liikmed, kassa ametnikud ja peakosolekule, haigekassa juhatuse või selle esimehe kutsel võõrad isikud, kelle sealviibimine võib tarviline olla päevakorras ette tulevate küsimuste arutamise puhul.

Kui peakosolekule lastakse kõrvalisi isikuid, siis võib see olla kaebuste ja otsuste tühistamise põhjuseks.

Toidu- ja maitseainete tööstuste töölised, kes kuuluvad sunduslikule perioodilisele arstlikule järelevaatusele, on seda Kuressaares teinud haigekassa kulul. Juhatus loobub nende arstivisiitide eest maksmast, sest sarnast järelevaastust tuleb teostada ettevõtte arvel.

Haigekassa apteeki asutada tahab Pärnu Ühishaigekassa, kes on selleks ka samme astunud. Apteegi luba seni veel saadud ei ole, sest olevat oodata uut apteekide seadust. Meie arvates niikaua, kui kehtiv seadus ei ole oma maksvust kaotanud, tuleks seda täita ja luba välja anda.

Kreenholmi haigekassa töötas 1937. a. 1220-kr. ülejäägiga. Tulu oli 42.524 kr., kulu 41.304 kr. Haigusabiraha makseti 27.183 kr. Liikmeid oli 1. jaan. 1938. a. — 2797. Arstibi korraldus on ettevõtte käes.

Saeveski omanik 3 kuuks vanglasse. Tartu 6. jaoskonnakohtuniku juures oli vastust andmas Tartu Üldhaigekassale valeteadete andmise pärast Vara valla tööstur Karl Puusepp. Viimast süüdistati selles, et tema oli haigekassale näidanud vähem töötasu kui ta tegelikult maksis. Nimelt oli K. Puusepa lauavabrikus töötanud F. Aus jäänud haigeks ja läinud haigekassast abi otsima. Seal selgus, et K. Puusepp on teatanud, et F. Aus on kahe kuu jooksul teeninud ainult 36 kr., kuna ta tegelikult oli teeninud 150 kr. Selle sündmuse kohta tõsteti süüdistus, mis ka kohulikult juurdlusel kinnitust leidis. Kohtunik karistas Karl Puuseppa 3-kuise vangistusega. „Post.“

Kaevandustöölised Rakvere Ühishaigekassa alla — sellest kirjutab „V. M.“ nr. 21, et „praegu on kaalimisel kaevandustööliste haigekassa korraldamine, kuna ei peeta soovitaavaks, et kogu kaevandustööliste pere kuulub Narva Ühishaigekassa alla, sest Narva on suuremale osale kassaliikmetele raskesti kättesaadav. Nagu kuulub, kavatakse kaevandustöölisi üle viia Rakvere Ühishaigekassa alla.“

Meie kuulumist mööda on see sõnum aluseta. Kõigepealt ei ole „kogu kaevandustööliste pere“ Narva Ühishaigekassa all, vaid osa on kindlustatud Kohtla-Järve haigekassas. Ka ei ole tarvis töölisel ei Narva ega Rakveresse minna haigekassa asju ajama, sest haigekassa esindaja on koha peal.

Ei ole ka arvata, et nüüd, kus on oodata uut haiguskindlustusseadust ja selle alusel haigekassade ringkondade jaotust, hakatakse mõne üksiku haigekassa alt ettevõtteid teise haigekassa alla „arvama“.

Kui tuleb uus haiguskindlustusseadus, siis otsustatakse põlevkivitööstuse haigekassa küsimus täies ulatuses.

Kuressaare Ühishaigekassa tegevus näitas 1937. a. tõusu. 1936. a. oli liikmeid 555, 1937. a. 719. Ettevõtteid oli haigekassa all 129 eelmise aasta 111 asemel. Arstide juure tehti kassaliikmete poolt 3467 visiiti, haigete juure koju 36. Arstirohte anti 3398 retsepti järele 4856 kr. väärtuses, arstid said tasu 3913 kr. Haigekassa kulul haiglas viibis 99 kassaliiget 1349 päeva, ravikulu oli 3078 kr. Haigekassa kulul viibis haiglas perekonnaliikmeid 3, kokku 24 päeva. Mudavanne võimaldati 10 kassaliikmele. Analüüse tehti 316, läbivalgustusi 40, masseerimisi 5 isikule 70 korda, vähemaid operatsioone 47, hambaid tõmmati välja 75 ja plommiti 126 juhul.

Haigusjuhte kassaliikmete keskel oli 317, kokku 6197 päeva, mille eest abiraha makseti 4009 kr., tööõnnetusi 104, kokku 2210 päeva, abiraha läks 1939 kr.

Haigekassade tegelaste tähtpäevadest tuleks teatada, koos vastava kirjutisega, „Töö ja Tervisele“ varakult, vähemalt nii, et kirjutuse saaks avaldada veel enne tähtpäeva. Toimetusel ei ole nende tähtpäevade kohta andmeid, kuigi on ringkirjaliselt palutud neid saata.

Sotsiaalkindlustus

Vanad töölised, kes enam tööd ei suuda teha, ootavad pensioniseadust, mis ka neile võimaldaks kitsastki eluüalpidamist. Praegu on nende seisukord äärmiselt vilets, nagu seda igatüks võib näiteks Narva tekstiilvabrikute rajoonis näha. On kõneldud vanadele töölilistele eripensioniseadusega eluüalpidamise kindlustamisest, sellest on korduvalt kirjutatud ka ajalehtedes ja äratatud kannatajais lootust, kuid nüüd on jälle kõik vaikseks jäänud.

Lihttööliliste, ehitustööde ja kaupade käsitamise käitise tööliliste keskmise töötasu ja haiglaravi tasunormide kohta 1.—8. jaoskonna kindlustusameti poolt tehtud otsused on avaldatud RT 12 — 1938. a.

Haiguskindlustuse uue seaduse maksmapanekut ilma riigikoguta ei olevat oodata. Enne sügist ei ole oodata ka riigikogus selle eelnõu arutamist ja vastuvõtmist. Eelnõu ise on, nagu kehtivgi seadus, rohkeparagraafiline.

Vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise seaduse eelnõu ei ole veel valminud. Vististi läheb ka see eelnõu, kui ta viimistletud ja vabariigi valitsuse poolt vastu võetud, riigikogusse arutamisele.

Töökaitse

Käitisevanemad on valimata 203 käitises, kus töötab 14.773 töölit. Valitud on käitisevanemad 128 käitises, kus 29.238 töölit. Vanemaid võib valida käitistes, kus vähemalt 25 töölit, kuid käitise juhataste survel ja takistuste tagajärjel on paljudes, isegi suuremates käitistes töölisevanemad valimata. Tuleks teid ja vahendeid leida, kuidas kõikjal valimisi teostada, et töölised saaksid endale seadusliku esinduse. Sellest on vägagi huvitatud ka haigekassad, sest tööliseõukogude ja töölisevanemate ülesandeks on muuseas ka järelevalve käitises töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seaduste ja määruste täitmise üle, ning tarbe korral tööandja või tööinspektori tähelepanu juhtimine sel alal ettetulnud puudustele või väärnähjustele.

On soovitatav, et haigekassade tegelased kohtu peal ka selleks kaasa aitaksid, et töölised käitistes endale seaduses ettenähtud esinduse saaksid.

7-tunnilist tööpäeva nõuavad kontorite teenijad. Praegu on tööaeg seadusega piiramatamata.

Pühapäevarahu nõuavad pagaritöölised. Praegu töötab osa pagareid ka pühapäeval, kasutades ka tööliliste tööjõudu „osanikkude“ ja „kaasperemeeste“ nime all.

Pagarite öötöö keelu seaduse rikkumine jätkub, hoolimata sadadest protokollidest.

Palgaarveraamatu või palgalehtede pidamisest vabastatakse sotsiaalministri määrusega tööandjad, kellel on töös 2 töölit, ja need 3—4 töölisega töötajad tööandjad, kelle töölised ei kuulu haigekassade liikmeteks.

8-tunnilise tööpäeva üldiselt teostamist nõuavad plekksepad. Kuigi seadus näeb ette 8-tunnilise tööpäeva, töötatakse siiski kauem.

Saame oma tööjõuga läbi, sellele otsusele tuli majandusteadlaste koosolekul oma referaadis M. Kuldkepp. Linnades ja alevites on küllalt rakendamata tööjõudu. Tegelikult on tööturul vaba tööjõudu mitukümmend korda rohkem kui näitavad tööbõrsi andmed. Väljast töölisi sisse tuua pole tarvis.

Tööliliste töölepingu seadust muudeti „R. T.“ nr. 5 — 1938. a. avaldatud seadusega § 37 nii, et tööliliste palgast võib maha arvutada ainult järgmisi summasid: 1) administratiivkorras sissenõudmisele kuuluvad summad; 2) kohtu-täitelehtede põhjal tasuda tulevad summad; 3) palga arvel ettemakstud summad; 4) võlad, mis tekkinud § 36 ettenähtud korras antud tööandjate kauplustest toiduainete ja hädavajalike tarbeainete võlgu ostmisega; 5) tööandja ja töölilise vahel töölepingu kokkulepitud korteri üür ja kütte- ning valgustuskulud; 6) tööandja ja töölilise vahelise kokkuleppe kohaselt maksud tööliliste pensioni- või toetuskassade heaks, mis tegutsevad kas juurililise isiku õigustega või mis on asutatud kohaliku omavalitsuse volikogu otsusega omavalitsuse teenistuses seisvate tööliliste jaoks.

Mahaarvamised p. 1, 2 ja 4—6 toimuvad tsiviilkohtupidamise seaduses ettenähtud korras.

Tööpäeva lühendamine Austraalias. Austraalias lühendati toiduainetetööstusis nädala töötundide arv 48 tunnilt 44 tunnini. Selle aja võib tööstur oma äranägemise järgi jagada 5 või 6 päeva vahel.

Juba enne seda töötas 70 prots. toiduainetetööstuste ametiühingute liikmeid vabal kokkuleppel töösturitega 44 tundi nädalas.

Mainitud tööstusharus moodustavad 56% tööliskonnast naistöölised.

Ajalehtede teatel on Brunswickis üks toiduainetetööstus, mis esimesena Viktoria osariigis on sisse seadnud 40-tunnise töönädala oma naistöölilisele.

10-tunnine tööpäevreekas. 1937. a. 16. augustil väljaantud korraldusega võimaldati 10-tunnine tööpäev mitmesuguste äride ja ettevõtete teenijaskonnale (müügipersonaal 25.000 elanikuga, Ateeni, Piräu ja Saloniki magusainete kauplustes kõigis linnades üle 25.000 elanikuga, Ateeni, Piräu ja Saloniki lilleäride personaalile, Ateeni jalanõude äride personaalile jne.).

40-tunnine töönädal Itaalias. 1937. a. 29. mai korraldusega (avaldatud 26. oktoobril 1937. a.) seati Itaalia tööstusis sisse 40-tunnine tööaeg nädalas.

Tööolud

Tööstustegevus jaanuaris oli „Majandusteade“ andmeil vaatamata välistööde kokkutomtamisele elav. 1. veebr. oli suurtoöstus (20 ja enam töötajaga ettevõtted), tegevaid ettevõtteid 405 elmise kuu 392 vastu, tööta-

jate arv oli 45.436 (1937. a. I. II oli 41.224). Töötajate arv on tõusnud mineraalide töötamise alal, tsemendi-, lubja- ja kipsi-, savi- ja keraamikatööstuses, kuid vähenenud klaasitööstuses. Metallitööstuses on töötajate arv tõusnud elektriaparatuuride valmistamise alal, mis on tingitud suurenenud radioaparatuuride nõudmisest. Ka mehaanika- ja lukusepatöökodades, laevachituses, raudtee- ja trammitöökodades, väärtmetallide töötlemise alal, mitmesuguste metallsemete valmistamise ja masinachituse alal on tööliste arv tõusnud. Keemiatööstuses vähenes töötajate arv võrreldes eelmise kuuga 143 isiku võrra, õlikivitööstuses tõusis, kummitööstuses vähenes. Nahatööstus näitas tõusu, samuti ka tekstiilitööstus, puutööstus, paberitööstuses vähenes tööliste arv, polügraafiatööstuses jäi muutmatuks, toidu-, maitseainete ning jookide tööstuses tõusis, eriti šokolaadi- ja komvekitööstuses, vähenes tšamajades ja tubakatööstuses. Tõusu oli ka kehakatte- ja pudukaupade tööstuses, ehitustööstuses, kuna tööliste arv vähenes elektrijaamades, gaasi- ja vesivarustuse alal.

Need andmed käivad jaanuarikuu kohta, kuna veebruaris on juba märgata tööliste vallandamisi reas vabrikuis — nii tekstiil- kui ka metallitööstuses.

Väiketööstuses töötajate raskest olukorrast on ajalehed kirjutanud: töötasu on siin väga madal, keskmiselt 1 kr. päevas. Tööaeg kestab 8 t. asemel 12 tundi, kuigi seadusevastaselt. Tööruumid on pimedad, rõksed, kitsad ja korratud, osa neist keldriurgastes.

Eeloleval ehitushooajal ei ole enam oodata nii elavat tegevust kui eelmistel aastatel. Väljaspool Tallinna on suuremaid ehitusi Taagepera sanatooriumi juurehitust ja seegi ainult 60.000 kr. ulatuses. Ka Tallinnas on oodata vaid paari suurema maja ehitamist, vähemaid ja harilikke muidugi enam. Siin võiksid tööd anda riiklikud ehitused, kui need alatakse, nagu kohtuhoone, sotsiaalministeeriumi maja, politseihoone jne. ehitamine. Ka keskhaigla ja Tallinna Ühishaigekassa hoone ehitamine oleks suuremaid, kuid viimase krediitkõikumine ei ole veel lahendatud.

Töötingimusi muutis ilma töölisnõukogule ette teatamata „Rauaniidi“ vabrik, suurendades telgede arvu ühest kaheni ja kärpides seejuures töötasu 33%.

Töötuid Soomes oli 1937. a. 30. septembril 2284 (1936. a. — 1702), neist 930 täiesti töötähta (1936. a. — 449) ja 1354 riigi avalikel töödel. Ametlike teadaannete järgi 1934. a. oli töötuid haritlasi 3534, 1935. a. — 2077 ja 1936. a. — 1350. 1937. a. ei ole olukord muutunud.

1936. a. oktoobrist kuni 1937. a. oktoobrini tõusis vabade kohtade arv haritlasile hädaabitöödel 239-ni, see on peaaegu 20-ni kuus. 170 haritlast sai sel viisil tööd; 22

isikut vallandati ja 47 kohta olid teistel põhjustel vabad.

Valitsusasutuste poolt kulutati hädaabitöödeks 1935. a. E.200.000 Smk. ja 1936. a. 7.300.000 Smk. 1937. a. saadi tööpuuduse vähendamiseks 47 miljonit Smk (1936. a. 89 miljonit! 1935. a. 83 miljonit! 1934. a. 157 miljonit).

Tööpuuduse vastu võitlemiseks Jaapanis on asutatud töötute laagrid, kus töölisile antakse kutseharidust, igatühele ta individuaalsete annete kohaselt.

Praegu on laagreid 12, mis on laiali loatatud maakondadesse ja linnadesse. Laagris tuleb viibida 5—6 kuud. Esimene kuu on katseajajärkuks, missuguse aja kestes ametiõppija kalduvused edasiõppimiseks kindlaks määratakse. Päevane töö oleneb aastaaegadest. Harilikult algab töö kell 5 ja lõpeb kell 20.30.

Välisistõu piiramiseks Kolumbias on 25. septembril 1937. a. välja antud seadus, mis käseb kõigil majandusharudel tööstusministeeriumile teatada nende juures töötavate välismaalaste arv.

Asutused, kus on välismaalasist töölisi üle seadused ettenähtud protsendi, peavad tööministeeriumile teatama, missuguse aja jooksul neil on võimalik üleliigseid välismaalasi asendada oma maa töölistega.

Töölaagrid Põhja-Ameerika ühendriikides. 30. augustil 1937. a. president Roosevelt'i poolt allakirjutatud seadusega püütakse kergendada sotsiaalkindlustuse tööd. Selleks tuleb loendamisele töötute ja lühiajaliste tööde tegijate arv, nende perekonnaliikmete arv ja võetakse uurimisele nende seisukord, elukorterid jne.

Selleks tuleb koostada plaan, kusjuures presidendil on õigus anda juhiseid, kuna üksikud kava punktid töötavad välja vastav toimikond, kuhu kuuluvad kaubandus- ja tööminister, sotsiaalkindlustuse esindajad j. t. Loenduse lõpptähtpäevaks on 1. aprill 1938.

Kui töölaagrid järgmiseks kolmeks aastaks, kuni 30. juunini 1940, kinnitatakse, oleksid tähtsaimad järgmised tingimused: töölaagrisse võetakse ka noori, keda perekond ei toeta või kellede perekond saab toetust või kes kannatavad puudust.

Töölaagris töötajad peavad olema valla- lised, ameerika kodanikud, 17—23 aastat vanad, raskeiks kehalisiks töiks võimelised ja nakkavaist haigusist vabad. Kogu teenistusaja kestus töölaagris ei tohi ületada kaht aastat. Pealeselle peavad kohasoovijad olema töötähta ja ükskõik missugusel tööalal oma- ma oskust. Töölaagrisse ei või end sisse kirjutada kooliskäijad. Varem juba töölaagris töötanud võivad end uuesti sisse kirjutada, kui nad on olnud vähimalt pool aastat pärast koha kaotamist töötud.

Töölaagris töötajad saavad 30 dollarit kuus, pealeselle prii ülalpidamise ja arstiabi.

Üldse on 1933. a. aprillist kuni 1937. a. septembrini töölaagris olnute koguarv ligikaudu 2 miljonit, kellest 436.700 vahepeal on lahkunud, et vastu võtta neile pakutud korralik töökoht.

Naiste, noorte ja laste töö

Naiste öötöö keeld Indias. 1937. a. 1-seks oktoobriks oli kõigis provintssides välja töötatud seadus, mille järgi on keeldud mäetööstustis öötöö naistele ja missugune seadus maksma pannakse lähemal ajal.

Samuti on paljudes provintssides väljatöötamisel ja juba valminud rida seadusi, mis käsitlevad emakaitset.

Naiste töö Kuubas. 1937. a. 27. augustil tegi tööminister uue korralduse, mis võimaldab naistöölistel ja tööandjail kokku leppida kahe seaduse järgi: üks, välja antud 16. okt. 1934. a. — keelab naistel töötamise kella 22—5 (suvel 10 tundi); teine, korraldus, välja antud 27. märtsil 1937. a., keelab naistel töötamise kella 18—5 (suvel 19—5).

See korraldus on tingitud sellest, et paljudes ettevõtetes, kus seni on tarvitatud naistööjõudu ja kus viimane on tarvilik, on raske naisi asendada meestega, missugune muudatus võtab ka ega. Nii jäävad mõlemad korraldused veel pikemaks ajaks tarvitusele.

Laste töö P.-Ameerika Ühendriikides. Uue n.-n. suhkruaseadusega, mis president Roosevelt'i poolt 1. sept. 1937. a. alla kirjutatud, on püütud parandada laste töötõingimusi suhkru- ja peediistandikes. See seadus võimaldab toetust ainult neile istandikele, kes ei tarvita põldude harimiseks isikuid alla 14 a. ja kelle juures noored 14—16 a. ei tööta rohkem kui 8 tundi päevas. Välja arvatud on perekonnaliikmed või isikud, kes töö ajal on vähimalt 40% saagi täisõiguslikud omanikud.

Naistööliste olukorra parandamise katsed Inglismaal. Inglise ametiühingud teevad viimase ajal suuri pingutusi naistööliste organiseerimiseks. 3,6 miljonist töötavast naisest on vabaametiühinguliselt organiseeritud 450 tuhat. Erilist rõhku organiseerimiskampaaniale pannakse majateenijatele ja haigeravitsejaile. Viimaseile nõutakse standard-töölepinguid, milles on ette nähtud tööaeg 14 päeva jooksul 96 tundi, eriti ületundide tasud, vähimalt kuuajaline palgaline puhkus, täielise töövõimetus puhul vastav tasu, vanaduspension, paremad töötõingimused jne.

Äsja Londonis peetud majapidamismäitusest võttis osa ka Inglise ametiühingute keskkliit. Näitusel äratas tähelepanu eeskujulik majateenija teenistusleping, mille järele majateenijale olgu kindlustatud vähimalt 2 tundi vaba aega päevas. Sellele lisaks tuleks arvata 2 tundi söögiaegadeks, 8 tundi katkestamatut puhkeaega, 2 vaba poolpäeva nädalas ja 12-kuise teenistuse järele 14 päeva palgalist puhkust eritasudega puhkusel olekul ülalpidamiskuludeks.

Töötasu

Palgaolude parandamist nõuavad Tallinna plekksepad.

Palgaolude parandamist nõudsid Balti Puuvillavabriku töölised. Nüüd on vabriku juhatus teatanud, et töötasu ei tõsteta. Ka

keeldub juhatus 4-1 teljel töötajale kangrutele abijõude andmast, kuigi seda töölise üldkogu põhjendatult nõudis. Suvepuhkust saavad töölised 23. juunist kuni 3. juulini, mis ajal vabrik ei tööta. Ka ei poolda vabriku juhatus 7 t. 55 m. vaheaajata tööpäeva, vaid 4 tunni järele vaheaaja tegemist.

Paljud töölised elavad vabrikust 1—2 kilomeetrit eemal ja peavad ka vaheaaja vabrikus mööda saatma, mis läbi nende tööpäev pikeneb.

Töölised leiavad, et ratsionaalseerimist ei või teostada ainult tööjõu väljakurnamise teel, vaid selleks, et enamal telgedel töötada, tuleb rakendada nende juure tööle ka vajalikud abijõud nagu seda tehakse välismaal. Ka tuleb kuduajale poolid kohale tuua.

Töölised nõuavad 20%-list palgakõrgendust individuaalselt, igal tükitöö tabelil. Harilikud töölised teenivad praegu 198 kuni 210 s. päevas, oskustöölised enam.

Kreenholmi töölise palganõudmine esitatud ulatuses jäi rahuldumata. Töötülide lahendamise komisjoni otsusega tõsteti 16. märtsist alates kuni 30. novembrini tükitöö tariife nii, et töölise koguteenistus tõuseks keskmiselt 6 prots., ajatöö on meestööliste palgatõus 8 prots. ja naistöölistel 5 prots. Töölisi see otsus ei rahulda.

Palgakõrgendust nõuavad Kreenbalti töölised Sindis.

Raudteetöölised nõuavad palkade tõstmist, palgalise puhkuse laiendamist kõigile raudtee päevatöölisele, priikorterite võimaldamist kõikidele korteriõiguslikele ja töötülide lahendamise seaduse muutmist.

Tervishoid

Tervise käsiraamatu 1. vihk on ilmunud.

Selles käsitletakse kõigepealt prof. dr. med. Ernst Veinbergi sulest 58 leheküljel inimese keha ehitust, 59—144 lk. prof. dr. med. Maks Tiitso sulest inimese keha talitlust. Leidub rohkesti pilte, osalt värvilisi.

Raamat on ka väliselt ilus.

Tervise käsiraamatu väljaandmisega on Eesti Tervishoiu Muuseum asunud suure ja tänuväärse töö täitmisele. Sarnase käsiraamatu järgi oli tarvidus. Seni Eesti keeles sellelt alalt ilmunud raamatud on sisult juba vananenud. Tervise käsiraamat toob tänapäeva arstiteadust.

Tervise käsiraamat ilmub 12 vihkus, iga vihkus üle 140 lk. Toimetavad dr. V. Sumberg, dr. med. S. Lind ja dr. med. H. Norman. Toimkonna sekretär dr. H. Vihvelin. Kaastööliseks üle 60 eriteadlase. Ettetellimishind kuni 2 vihu ilmumiseni Kr. 28.—, pärast lõplikku valmimist Kr. 42.—. Üksikvihke müügil ei lasta. Tellida võib Eesti Tervishoiu Muuseumist, Tartus, K. Põdra tän. 32.

Soovitame haigekassadel ja teistel, kellele see aineliselt kättesaadav, tingimata tellida „Tervishoiu Käsiraamat“.

Vitamiin C kohta kirjutab prof. dr. med. Maks Tiitso „Tervise Käsiraamatu“ 1. vihus, et keemiliselt kuulub vitamiin C suhkrute liiki. Oma happeliste omaduste tõttu nimetati puhas vitamiini askorbiinhappeks, s. o. skorbuutivältivaks happeks. Vastandina suuremale osale teistele vitamiinidele vajab inimkeha võrdlemisi palju askorbiinhapet — 40—60 mg. päevas. Kuna keha ei salvesta askorbiinhapet, vajame viimast pidevalt kõikidel aastaaegadel.

Nagu raamatus toodud tabelist näha, sisaldab askorbiinhapet (vitamiini C) kodumaa aed- ja puuviljast — kibuvitsaõied, mustsõstrad, murulaugud, maasikad, värsked kapsad, redised, vabarnad, keedetud kapsad, tomatid, õige vähesel määral lillkapsas, herned, kurgid, värsked kartulid, sibulad, õunad, porgandid, pirnid. Välismaisest puuviljast — rohkesti apelsinid, sidrunid, grapefruit'id, vähe ananas, banaanid, viigid, viinamarjad, datlid.

Askorbiinhape on ebapüsiv ning hävineb toidu seismisel aeglaselt. Ka hävineb vitamiin teataval määral kuumutamisel ning keetmise tagajärjel toidu valmistamisel. Kuna toit sisaldab ainult suvel küllaldaselt värsket puu- ja aedvilja, tekib, eriti kevadel ning varasuvel, vitamiin C alatoitluse oht. Selle vitamiini vähesus avaldub kaunis ebamäärastes sümptomides, nagu üldises loiduses, väsimuses (kevadeväsimus), norutundes, halv igemete seisundis jne. Sageli on laste halb edasijõudmine koolis põhjustatud vitamiin C alatoitlusest.

Askorbiinhape häviv täielikult keetmisel metall-, eriti vaskkateldes. Keediste ja mahlade valmistamisel tuleks eeskätt tarvitada metallivabu (emailitud) nõusid.

Sindis rohkesti haigeid. Sindi ühishaigekassa 1000 liikme kohta tuli läinud kuul 1200 arstivisiiti, mis on liig suur arv. Tuleb selgitada põhjusi.

Haiglate ehitamiseks on riigi eelarves 310.000 krooni. Selle summaga tahetakse Saaremaa haigla ehitust lõpule viia, Tallinna linna keskhaigla ehitustid jätkata, Nõmme linna tiiskushaigete eraldusmaja ehitust lõpule viia, Tartu tiiskuse vastu võitlemise seltsi eraldusmaja laiendada, Pärnu linna haiglale sünnitusosakond juure ehitada.

See summa on väike, et vähendada sanatooriumide ja haiglate puudust.

Peale selle on eelarves summasid Võru linna haiglale, Taevaskoja preventooriumile krundi ostmiseks ja mitmete haiglate projektide ettevalmistamiseks.

Raviasutuste määrus on avaldatud RT 23 — 1938. a. Määrus sisaldab eeskirju, mis tuleb täita ka haigekassade raviasutustes.

Nakkushaiguste registreerimise määrus on avaldatud RT 12 — 1938. Määrus sisaldab nende nakkushaiguste loetelu, mis kuuluvad registreerimisele, ja eeskirju, kel ja kuidas seda teha tuleb.

Eesti rahvaarvu tõstmiseks soovib „Uus Eesti“ midagi niisugust ette võtta, mida kogu maa näeks ja mis avaldaks oma mõju, et

praegused lasterohked perekonnad ei jääks viimasteks, vaid et neid tulevikuski juure tuleks ja veel rohkem kui praegu. Selleks peaks kaaluma, kuidas lasterohketele peredele, kes tööd teha tahavad, vastu tulla ja neile võimaldada mõnesuguseid soodustusi. Võiks kõne alla tulla, et riik aitab lasterohketele perekondadele luua oma kodu. Riigivõim peaks kindla korralduse maksma panema, et kõik madalamad ja keskmised teenistuskohad, kus ei ole vaja erilisi võimeid, antakse riigi- ja omavalitsuse asutustes ning riigist olenevates ettevõtetes nüüdsest peale vaid lasterohkete perekondade toijatele. Lastega pärjajale tuleks anda pärimisel eesõigus. Kas need abinõud ka rahvaarvu tõstavad, on veel küsitav, kuid meie arvates ka ilma selle eesmärgita tuleks töölis perekondadele võimaldada tervishoiu nõuetele vastavaid kortereid, lastevanematele ei tuleks anda mitte ainult neid „madalamad ja keskmised teenistuskohad, kus ei ole vaja erilisi võimeid“, vaid kõiki kohti, mis neile vastavad. Perekonnaisaks või -emaks saamine ei vähenda töö alal „erilisi võimeid“, vaid neid võimeid on neil mitte ainult madalamate ja keskmiste, vaid ka kõrgemate teenistuskohade tarvis.

Õlikivitööstuses tuleb tähelepanu pöörada oludele, kus töölised töötavad. Tööruumid on alaliselt õli- ja bensiinigaase täis. Need gaasid on tervisele kahjulikud. Peale selle rikuvad õhku mitmesugused töö juures tarvitaminevad ained, nagu seebikivihapped j. m. On tähele pandud, et säärases riikunud õhus töötades muutuvad töölised lühikese ajaga verevaesteks, kõhnadeks, haistmine ja maitsmine nürinevad jne. Vabrikute valitsusel tuleks tõsiselt hoolitseda selle eest, et need tervist rikkuvad põhjused kõrvaldataks, tarvilik õhupuhastus sisse seataks. Sellele juhime ka tööinspektsiooni tähelepanu.

Mitmesugust

Korterüüri linnamajades tõstetakse Tallinnas 1. aprillist alates.

Murrangust suhtumises sotsiaalküsimustes kirjutab „Postimees“, et kui meil viimasel aastatel on sotsiaalküsimuste päevaküsimusteks saanud, siis see ei ole mingi meie omapärane, vaid seda näeme kogu maailmas, meist jõukamates ning ka vaesemates riikides.

Põhjus on see, et olukord on sääraseks kujunenud ja majanduslikus arenemises on nii kaugele jõutud, et üldise rahu säilitamiseks ja laialiste rahvahulkade heaolu tõstmiseks on see paratamata vajaduseks saanud.

Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu üldkoosolekul valiti uus juhatus, kuhu kuulub müüd: esimees dir. J. Sonin, abiesim. L. Johanson, sekretär nõunik W. Grohman, abi adv. I. Rebane, laekahoidja sotsiaalm. ass. V. Maimik. Revisjonikomisjonini valiti vanem-tööspektor J. Põllupüü, sotsiaalm. ass. A. Vellisto ja linnanõunik G. Rebane. Kinnitati aruanne, võeti vastu eelarve, kus on toetus ka „Töö ja Tervisele“.

Mõni tuhat põllutöölist Poolast tuuakse tänavu Eestisse. Kuigi Poola töölised on nõrgemad kui eestlased, keda küllalt saada on, Poola töolistega läbikäimises on keelalisi raskesti, välistöölised peremeestele kallimaks lähevad kui omamaalased, siiski Põllutöökoja algatusel tuuakse välistöölisi ka tänavu ja veelgi enam kui läinud aastal.

Poola töölised jõuavad siia aprillil.

Vöörkapitalist Eestis on prof. Ed. Poom, kõneldes Helsingis „Rahvuslikust majandusest Eestis“, märkinud, et sellel kapitalil on sihiks vaid võimalikult palju teenida. Eriti suurtootjate ürituste ülivõimas enamus kuulub mitte-eestlastele. Palgad on madalad, tööliste elukorterid puudulikud.

Töölise elutaseme langus Lätis. Demokraatlikes riikides on kutseühingute ülesandeks töötavate kodanike majanduslike ja poliitiliste huvide kaitsmine. Pärast kutseühingute sulgemist 15. mail 1934. a. on läti töölise olukord halvenenud. Nimeliselt on töölisel küll kutseühingud ja nende liikmete arv ulatub ametlike andmete järgi üle 60.000, kuid need on sundliikmed, kellel pole vabadust ega õigust oma huvide eest välja astuda. Töölise olukorda pole suutnud parandada ka Töölis-koda ega igal aastal korraldatavad suured töölispeod.

Töölised on kohustatud maksma liikmeks sundkutseühinguile, kuid neil pole õigust valida endale juhte ja usaldusmehi. Kutseühingud on ainult nimeliselt olemas ja nende tegelik ülesanne on hoida töölisliikumine piiratud raames, et töölised ei saaks oma õigusi vabalt maksma panna. Streigiõigust töölistel ei ole.

Läti töölised pole saanud kasu majanduslikust tõusust. 1934. a. toimunud vääringu devalveerimise tõttu tõusis Lätis elukallidus 25—40%. Nominiaalpalgad pole tõusnud ja mõnel pool on need läinud koguni alla. Samuti on reaalsalpalgad langenud. Mõõdunud suvel pöördus valitsus üleskutsega tööandjate poole, et nad tõstaksid ise vabatahtlikult töölise palku 7—8%, kuid sellest ei tulnud midagi välja. Tööandjad nõudsid vastutasuks hindade tõstmist. Tulemuseks oli rida metsik-streike, mis lämmatati.

Töölise palgad Riias on langenud: õppinud töölised teenisid 1930. a. 5,85 latti päevas, 1937. a. aga 4,8 latti; õppimata töölised teenisid samadel aegadel 3,70 ja 3,36 latti, õppimata naistöölised 2,35 ja 2,16 latti.

Valitsuse ametlikud andmed kujutavad kõige selgemini läti töölise olukorda. 1930. a. töötas tööstuses 72.000 töölise, kellede kogupalk oli 89,1 miljonit latti. Aastail 1935—36 tõusis töölise arv 93.000-ni, kuid nende koguteenus oli kõigest 86,3 miljonit latti.

Kutseühingute sotsiaalpoliitilisi teeneid. Tšehhoslovakkia on riik, kus tööpuudus end majanduslikust tõusust hoolimata annab tunda. 1936. a. algul oli Tšehhoslovakkias 990.527 töötut. Kutseühingud pingutasid oma energiat valitsuse poliitika mõjutamiseks ja töö-

tute arvu allaviimiseks, kusjuures esitati mitmed majanduspoliitilised kavad, mis osalt said valitsuse majanduspoliitika aluseks. Selle tulemusena töötute arv langes 1937. a. detsembriks 503.000-ni.

Kutseühingute keskkliidu liikmete arv tõusis 684.041-ni ja keskkliiduga liitunud ühingute sissetulekud olid mõõdunud aastal 161.629.731 tšehhi krooni, väljaminekud 155.579.373 kr. Väljaminekute hulgas maksetiliikmete abistamiseks mitmesugusel kujul 90.292.192 tšehhi krooni või 58% kogu väljaminekuist. Tööpuuduse puhul makseti toetuseks üle 72 miljoni tšehhi krooni, sest Tšehhoslovakkias maksab tööpuuduse vastu toetamisel n.-n. Genfi süsteem. Vanaduse, invaliiduse, haiguse j. t. toetusiks makseti 15 miljonit tšehhi krooni.

EHL teateid

EHL juhatuse koosolekul, 13. märtsil s. a. kell 10 h. Tallinnas bürooruumes oli hulk küsimusi otsustamisel.

Riiginõukogu liikme väljasmeesteks valiti salajasel hääletusel vastavalt juhtnõuroidle K. Lukk ja V. Luksep.

Kongressi juhatajaid soovitatakse valida kaks, sekretäre 3, kuna ametliku protokollil valmistaks EHL sekretär L. Johanson, mandaatkomisjonis peaks olema vähemalt kolm liiget.

Kongressi kutsed saata otsustatakse sotsiaalministeeriumile ja tööliskojale.

Kongressist osavõtjaid pildistada soovitatakse gruppide viisi ja pildid avaldada „Töö ja Tervises“.

Kongressile ettepanekud teha liikmemaksu, eelarvega ühenduses olevate küsimuste, päeva- ja sõidurahade, loengute jne. kohta — eelmise aasta eeskujul, mille järgi püsima jääksid senised otsused.

Referentide ja kongressist osavõtjate ettepanekute läbivaatamiseks soovitatakse volitada kongressi juhatust koos referentidega.

Juhatusliikmete arvuks ette panna seniselt 6.

Loengute ja kursuste korraldamist soovitatakse haigekassadele tungivalt.

Sanatooriumi asutamise asjus otsustatakse esindaja kaudu pöörduda tuberkuloosi vastu võitlemise sihtasutise poole.

Puhkekodusid soovitatakse haigekassadel asutada ja kasutada Uderna suvekolooniat.

Suvekolooniid soovitatakse eeloleval suvehooajal asutada, eriti laste tarvis.

Mudaravi soovitatakse haigekassadel võimaldada oma liikmetele ja nende perekonnaliikmetele.

Haigekassade haiglate küsimuses asub juhatus seisukohal, et haigekassadel tuleb asuda oma haiglate asutamise võimaluste selgitamisele ja kalkultatsioonide koostamisele. Praegu on haiglad ülekoormatud ja haiguskindlustuse ulatuse laiendamisega muutub kitsiks veelgi suuremaks.

Tallinna lastehaigla asjus otsustati pöörduda linnavalitsuse poole, kuna praegu puudub võimalus Tallinnas laste haiglas ravimiseks.

Vigastuste erihaigla asjus otsustati läbi rääkida Eesti Tööliste Kindlustusühisusega.

Haigekassade apteekide küsimuses asub juhatuse seisukohal, et haigekassadele tuleb anda vabamüügi apteekide avamise ja pidamise õigus. Küsimus tuleb otsustamisele ka kongressil.

Korteriolud ja haigekassad. Haigekassadel tuleb asuda andmete kogumisele haigestunud liikmete korteriolude kohta.

Korteriküsimus tuleb järgmisel haigekassade päeval arutusele.

Töötubade tervishoiuküsimus võtta järgmisel haigekassade päeval eriküsimusena arutusele.

Vigastuste vältimise küsimuses on vajalik andmete kogumine ja uurimine. Küsimus tuleb edaspidi arutusele. Määrused tuleksid ellu viia.

Kutsekojad on avaldanud sotsiaalkindlustuse suhtes seisukohti, mida ei saa õigeteks pidada. Peetakse tarviliseks teha selgitustööd kodade ringkondades, et nende keskel arusaamist levitada sotsiaalkindlustuse tähtsusest ja tarvilisusest.

Tööliste puhkeaja seaduse ulatuse laiendamist ja puhkeaja pikendamist peetakse kiireks, kuna tööliste tervislik seisukord ei ole hea, nagu näitavad haigekassade andmed.

Lasteabiraha maksmise seaduse kiiremat elluviimist peetakse laste tervishoiu huvides vajalikeks.

Kontorite töökorralduse seaduse eelnõu, mille alla kuuluksid ka haigekassad, võetakse järgmisel koosolekul üksikasjalisemale kaalumisele.

Vaimsel alal töötavatele isikutele kindlustuskassade juhtivate organite juure esinduse loomise suhtes asutakse eitavale seisukohale, kuna see soov ei ole põhjendatud ja käib omavalitsuse ja üheõigusluse põhimõtete vastu.

Järgmine juhatuse koosolek on 2. aprillil.

Raviasutuste asjus käis sotsiaalministeeriumi tervishoiu direktori, ministriabi dr. A. Mõttuse, jutul EHL sekretär L. Johanson, juhtides tähelepanu ruumipuudusele haiglates ja sanatooriumides, lastehaigla ja vigastuste ravila puudumisele, samuti ka sellele, et Tallinna Ühisel Haigekassal tuleks võimaldada kiiremini oma hoone ehitamisele asuda, et võimalik olleks haiglat laiendada.

Kursusi ja loenguid oleks haigekassadel võimalus korraldada veel enne suve.

„Töö ja Tervise“ tellimiste vastuvõtmist palutakse jätkata.

E. Keskaik 15 aastat Narva üldise haigekassa teenistuses

Evald Keskaik astus Narva üldise haigekassa teenistusse 12. veebr. 1923. a. kantseleiametnikuna, kust ta valiti asjaajaja kohale.

E. Keskaik

E. Keskaika tuntakse kui kohusetruud ja töökat inimest, kes läbikäimises teenistuse või isiklikes asjus on alati lahke ja sõbralik.

Maailmavaatelt sotsialist, on ta alati tundnud huvi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimuste vastu. Haigekassade kongressidel ja nõupidamistel leiame teda alati osavõtjate ja tegelaste hulgas. Tema ei ole ainult ametnik ja kohustetäitja, vaid põhimõtete ja väljakujunenud maailmavaatega sotsiaalkindlustuse ja tööliiskonna tegelane.

Tööliste esindajana on ta juba hulk aastaid osa võtnud Narva linnaomavalitsuse tööst, olles praegugi linnavolinik, volikogu abijuhataja, eelarve- ja revisjonikomisjoni liige, linna 3. ja 7. algkoolide ja naiskutsekooli hoolkogu liige linnavolikogu esindajana.

Haigekassade esindajana on E. Keskaik 7. jaoskonna kindlustusameti liige, Eesti Haigekassade Liidu juhtimisest võtab ta juba aastaid osa revisjonikomisjoni esimehena.

Pealeselle kuulub E. K. Narva eraettevõtete ametnike ühingu juhatusse ja tegutseb vabatahtlikus tuletõrjes Narva brigaadi adjutandina.

Kui eruohvitser on ta tegev ka 1. jalaväerügemendi tagavaraväe-ohvitseride sektisoonis.

E. Keskaikalt kui aastailt veel noorelt mehelt ootame edaspidigi innukat tööd nii kutsetöö, sotsiaalkindlustuse kui ka töölisliikumise ja seltskondliku tegevuse alal. Seks jõudu, tervist ja õnne!

Ühest sotsiaalkindlustuse tegelasest

Kreutzvald ütleb „Kalevipojas“ „Kiiresti kaovad meie päevad, tuhatnelja elutunnid“.

Kiiresti on kadunud 35 aastat sellest ajast, millal mina tundma õppisin Leopold Johanson.

Meie Eesti kodanuse silmapaistvamaid juhte Jaan Tõnisson ütleb: „Aega ja päevi seks küllalt, et teha, mis tubli“.

Aeg on küll kiiresti kadunud, kuid kõik, kes L. Johanson'i tunnevad, võivad tunnista, et L. Johanson'il on aega ja päevi jatkunud, et түседат tööd teha. Tööd, mis üle elab tema elupäevad. Ta on rihkem teinud, kui seda temalt oleks tohtud nõuda. On ka oma töö ja

L. Johanson

harrastuste tulemusi näinud, kuigi mitte sellel määral, millisel määral tema seda näha oleks soovinud.

Harilikult sellaste tähtpäevade puhul otsitakse, mida juubilarist öelda positiivset. L. Johanson'i 50 aasta juubeli puhul ei ole tarvis otsida, mida öelda. Tema tegevus räägib ise enese eest. Tema eluaastad on täis tööd, tegevust ja ka töö tulemusi, mis pole jäänud varjule kaasaegsete silmade eest.

L. Johanson'i eluloost kuuleme raamatust „Eesti avalikud tegelased“, et ta on sünd. 15. veebr. 1888 Tartus. Õppis algkoolis 1897—1901; Tartu Pedag. Seltsi keskkooli kursustel 1912—13 (ülemates klassides), raamatupidam. kursustel Tartus 1918, varem oli trükitöölise 1903—1911. a., siis „Postimehe“ reporter 1912—1913; Tartu Üldise Haigekassa asjaajaja 1914—19; Tartu linna tootluskomitee pearaamatupidaja 1916—17; 5-da jaosk. töökaitse komisjar 1919. a.; töö-hoolekandeministeeriumi kinnitussajade toimkonna juhataja k. t. 1919—1920. Eesti Noorsoo eest hoolitsemise seltsi tegelane Tartus 1907—1919; Tar-

tu ametijuhisuste kesknõukogu liige 1919. a.; Tartu linnavolinik 1917—21; Asutava Kogu, I, II, III ja IV Riigikogu liige; töö-hoolekande- ja haridusminister 1928—1929; teedeminister 1932—1933. a.; avaldanud brošüürid Töökaitse seadused (1926), Sotsiaalkindlustus (1928), ajalehtede kaastööline 1907. aastast alates, teinud kaastööd „Postimehele“, „Sotsiaaldemokraadile“, „Tulevikule“, „Ühendusele“, „Rahva Sõnale“, „Päevalehele“ jm.

14½-aastasena astus L. J. „Postimehe“ trükkikotta trükkiladumist õppima. Sellel ajal oli tööpäev 10-tunnine ja töönädal 60 tundi. Peale selle väga sagedased ületunnid, ka õpilastel. Sellise pika tööpäeva juures jääb vähe aega üle eneseharimiseks ja puhkuseks.

Sellele vaatamata leidis L. Johanson aega enese hariduse täiendamiseks ja kirjanduse lugemiseks.

Aasta pärast astub ta Noortemeeste Seltsi liikmeks.

Sellel ajal oli Noortemeeste Selts ainukeseks organisatsiooniks neile töölisnoortele, kes tundsid vajadust seltskondliku tegevuse järgi.

Puudusid kõik teised noorte organisatsioonid, kuna tolleaegne režiim ei pidanud neid soovitavaks.

Selle seltsi tegevusest võttis L. Johanson innukalt osa, olles muuseas kirjatöimetaja kohal.

Ühtlasi kuulus tema selle seltsiliikmete rühma hulka, kes löid seal „eneseharijate osakonna“. Sellest seltsist osavõtnud noored on kõik tublid teoinimesed, kes elus oma kutsetöö ja seltskondliku tegevuse alal on võitnud silmapaistva seisukoha. Sellest seltsist on üliõpilaspõlves osa võtnud peale tolleaegsete vanemate Eesti tegelaste, kes kuulusid toetajate liikmete hulka, prof. S. Talvik, õp. B. Steinberg, ajaloolane J. Tork, ülikooli õppejõud dr. med. F. Lepp oma energilise äri-mehest vennaga, õp. A. Tallmeister, prof. Tennmann, praegune piiskop Rahamägi, ajakirjanik ja rahvasaadik A. Tõllasepp, kunstnik Mägi ja teised. Tolleaegseist tööõpilasist, kes sellesse seltsi kuulusid, on peaaegu kõik edasi püüdnud ja ka jõudnud, nii õp. A. Tõheväli, õigusteadlane ja kooliõpetaja A. Tooming, teatritegelased Heino Vaks ja K. Jungholz, konservatooriumi inspektor Julius Vaks, Tartu linna Jaamamõisa valitseja K. Veidenbaum ja teised.

Ei ole mingit kahtlust, et sellel seltsil on L. Johanson'i, nagu teistegi tema kaaslaste elu kujunemisel olnud oma positiivne mõju.

Ma olen kuulnud, et mõningad inimesed püüavad väita, et Noortemeeste Seltsi mõjutasid teatud suunas usuteaduse õpilased, ja nagu oleks seal valitsenud mingi konservatiivne vaim.

See arvamine ei vasta tõsioludele. L. Johanson on ise ühes oma hiljutises kirjutuses sellest seltsist osavõtnute maailmavaatelse kujunemise kohta, järgmist öelnud:

„Selle seltsi liikmetest kujunesid vabad, arenenud inimesed, kes vabadust, ka vaimset vabadust, hindasid ja hindavad, ja kellest vabaduse eest võideldes mõnigi on kannata-

nud. Need töölisnoored, kes kuulusid Noortemeeste Seltsi, on jäänud truuks oma seisukohtadele ja töekspidamistele, ei ole kunagi ära annud tööliklassi huve, vaid on ka tööliikumises juba noores eas olnud suunanäitajad ja juhtijad streikidel ja teistel ühisvõitlustel.

Neis noortes oli arenenud arusaamine, kohusetunne ja visadus. Neil noortel meestel oli ja on iseloomu. Tänapäeva graadetüüpe nende töölisnoorte keskel ei tuntud ega ole nende keskel ka tulnud, küll aga sotsialistliku ja ka kommunistliku liikumise tege-lasi.“ Ma nimetaksin siinkohal trükitöö õpilaste streiki 1905. aasta kevadtalvel, mida juhtisid Noortemeeste Seltsi kuuluvad trükitöö-õpilased, kellega 17-aastane L. Johanson läi agaralt kaasa. Selle streigi tulemuseks oli õppeaja lühendamise viiekt aastalt neljale.

Osa noori, kes olid koondunud Noortemeeste Seltsi ümber, nõudsid siiski rohkem, kui selts neile pakkus. Puuduvat lõnka täitsid põrandaalused sotsialistlikud ringid, mille tegevusest ka L. Johanson osa võttis.

Meile on teada, et L. Johanson on silmapaistvaim kuju sotsiaalkindlustuse arendajate hulgas. Mis tema sellel alal on teinud, seda on ta teinud puhta äratundmise ja elukogemuste põhjal, kuna temale kui töölikonna ridadest võrsunud tegelasele on palgatööliste olukord teada peensusteni. Ta ei ole ka hiljem töölikonnast võõrdunud, kuna on pida-nud tihedat sidet töölikonnaga ja tema üritustega.

Mulle meenub see aeg, kui L. Johanson töötas trükikiladujana Mattieseni trükikojas. Ladumise ruum asus kahel majakorral, mille vahel sõidutati trükivorme algelise lifti abil, millel puudus pidur ja mida tuli hoida allakukkumisest käte jõul. Kiord libises L. Johansonil vormi alla lastes lifti vänt käest, keemlev vänt veristas tema käe, mis vajas mitmenädalast ravi. Trükitöölised teavad, mis-sugune muusika siis tekib, kui trükivorm kukub kokku. See meenutab tugevat rahasadu vastu plekk-ikatust. Kui Johanson'i käest lah-tipääsmud lift alla prantsatas, siis jooksis kohale faktor-meister, kes tundis huvi ainult sellest, mis oli saanud allakukkunud vormist. L. Johanson'i purukslöödud ja verine käsi teda ei huvitanud.

L. Johanson on ise kannatanud kaitseabi-nõude puudumise tõttu ja teda on häirinud alati kaitseabinõude puudusest tingitud töö-õnnetuste rohkus, sellepärast on arusaadav, et tema, olles sotsiaalminister, esmajoones laskis välja töötada „Määruse kaitseabinõude kohta käitises tööõnnetuste vältimiseks“.

Samas Mattieseni trükikojas oli mitu streiki, mida L. Johanson kaasa elas. Vene tsaari ajal oli streik keelatud, veel enam kui nüüd. Streikijaid karistati vangistusega ja maalt väljasaatmisega. Siiski streigit, kui see paratamatuks ja tarvilikuks osutus.

Ühe trükitöölise streigi algul arvestati juba ette streigi juhtide vangistamise võimalusega. Sellepärast valiti juhtidele asemikud. See arvamine ei petnud. Et streiki paralt-seerida, vangistati streigi juhtidest viis meest. Kõhklemata võtsid streigi juhtimise enda kätte asemikud, nende seas ka L. Johan-

son. Püüti teha mis võimalik, et streiki jat-kata ja võita, hoolimata politsei ähvardustest ja riisikost vangistatud saada. See streik jääb ajalukku sellepärast, et ta lõppes poolte-vahelise vahekohtuga, kus L. Johanson esines töölikonna ühe esindajana. See oli minu teada esimene juhus Eestis, kus tööandja ja tööliste vahekorra lahendamise vahekohtu kaudu.

Töölise õiguste kaitsmisel oli L. Johanson agar, energiline ja julge, küsimata enese isik-likest huvidest.

Eelnimetatud streigi lõpu järele ütles mi-nule trükikoja juhataja Hahn, et Johanson olla selline tüüp, kellega polevat midagi peale hakata. Mina aga olevat „vernünftig“, aru-saaja inimene.

Minu „Vernunft“ seisib aga selles, et mina kaugeltki nii energiline ei olnud, kui L. Jo-hanson. See peremehe kiitus tundus minule laitusena.

Trükitöölisena võttis L. Johanson osa trükitöölise ametiühingu tegevusest. Sellel ajal oli harilik nähtus, et ühingu valitusvõimude poolt suleti. Kuid tolleaegsete trükitöölise aukk peab ütlemata, et ametiühingu vormiline sulgemine ei katkestanud ühingu tegevust. See, mis põranda peal katkestati, tegutses põranda all edasi endises korras. Ainult vä-line vorm muutus.

Tol ajal oli trükitöölise ühingu üheks suuremaks ülesandeks liikmete abistamine haiguse korral, kuna puudus veel seaduseand-likult maksmapandud haiguskindlustus.

Möödusid aastad.

L. Johanson oli vaheajal siirdunud ajakir-janduse põllule, töötades reporterina „Posti-mehe“ toimetuses.

Saabus 1912. aasta.

Algas trükitöölise streik.

Oli üsna loomulik, et „Postimehe“ juhtide poolt tehti ettepanek L. Johanson'ile kui õp-pinud trükitöölisele hakata tööle trükikojas ja kaasa aidata, et leht kuidagi ilmuks. Mõ-nigi teine oleks ettepaneku vastu võtnud ja hakanud tööle, seda enam et ta ei kuulunud enam otseselt trükitöölise ridadesse. Sellega oleks L. Johanson kindlasti oma seisukohta kindlustanud ajakirjanikuna.

Kuid Leopold Johanson ei murdnud truudust oma endistele ametivendadele tähekesti tagant. Ta keeldus ettepanekut vastu võtmast ja oli sunnitud lahkuma „Postimehe“ toimetu-sest omalt hästitasuvalt kohalt, siirdudes too-kord töötama tööliste ridadesse, kus temal saada ei olnud isegi viletsat streigibiraha.

Sellised juhused inimeste elus, kus tuleb valida ühelt poolt aineliste hüvede ja teiselt poolt töekspidamiste vahel, näitavad, kas meil on tegemist mammonaorjadega või aatelistel inimestega.

L. Johanson'il ei meelitanud tookord aine-lised hüvid, tema jäi truuks oma töekspida-mistele ja oma endistele ametivendadele, ise selle all aineliselt kannatades.

1914. aastal asutati Tartus ühine Haige-kassa. Esimeseks palgaliseks asjaajajaks va-liti L. Johanson, kes oma kohale asus mai-kuus.

L. Johanson'il tuli luua haigekassa orga-nisatsioon, tuli anda haiguskindlustuse sea-

dusele sisu ja haiguskindlustuse seadus ellu rakendada.

Vene Ajutine Valitsus muutis 1917. aastal haiguskindlustuse seadust. Haigekassadele anti õigus kassaliikmete ravimist oma korraldusse võtta. Tartu Haigekassa oli nüüd esimene ja ainus, kes kasutas seadusega temale antud õigust. Volinikude peakoosolek otsustas kassaliikmete ravimise oma korraldusse võtta ja juha 1. jaanuarist 1918. a. alates läks kassaliikmete ravimine haigekassa kätte, kuhu on jäänud tänaseni. Teised haigekassad jõudsid niikaugele ligi kümme ja rohkem aastaid hiljem. Kahtlemata saavad kassaliikmed haigekassa kaudu parema arstiabi osaliseks, mida nad otsesteeid tööandjailt haigekassa poolt antavas ulatuses poleks kunagi saanud.

Haigekassa asjaajaja kohal tuli L. Johanson'il raskeid aegu üle elada sõjaolude tõttu, millal tekkisid haigekassale rahalised raskused.

L. Johanson'il tuli üle elada mitu korda ka võimude vahetus ja töötada mitme võimu päevil. Nii tsaari, Kerenski, enamlaste, saksa okupatsiooni ja uuesti lühikest aega enamlaste võimupäevil, kuni Eesti iseseisvuse saabumiseni. Kuid L. Johanson jäi ustavaks oma ülesannetele igas olukorras.

Maailmavaateliselt ja poliitilise meelsuse poolest kuulus L. Johanson sotsiaaldemokraatide hulka, olles Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Tartu ühingu asutajate hulgas. Sotsiaaldemokraadiks on ta jäänud alati. On olnud partei juhtiv jõud ja kuulunud pikemat aega partei keskkomiteesse.

Eesti iseseisvuse alul oli L. Johanson lühikest aega tööspektoriks, millise aja jooksul oli erilisel agar uusi käitisi haigekassa alla arvama.

Asutava Kogu valimistel valiti ta Asutava Kogu liikmeks sotsiaaldemokraatide nimekirja järgi. Sellest ajast algas tema tegevus aktiivse poliitikamehena. Ta on olnud kõikide Riigikogude liige, kus tema lemmikalaks on olnud tööliste olukorda puutuvate seaduste kaitsmine.

Oma valijatega on ta alati pidanud tihedaimat sidet. Ta on aastate viisi olnud teatavas mõttes alati „lennus“. Ei ole ta kunagi ära öelnud, kui teda on kutsutud kõnelema.

Et sellisel sidemetel pidamisel ja kõnedega ning aruannetega esinemisel on rahva poliitilise kasvatuse mõttes võrratu tähtsus, seda ei pruugi minul eriti alla kriipsutada.

Liikudes tööliiskonna ridades, on temal tulnud kokku puutuda kõikide nende hädadega, mille all töölisel ja nende perekonnad kannatavad. Ta on näinud alatoitlust, puudulikku rõivastust ja korteriolude viletsust, puudulikku hariduslikku järke jne. Mis on alatoitus ja missugune tunne on inimesel, kui ta päevade viisi söömata, näljas on, seda on L. Johanson ise tegelikult tunda saanud. Sellest on tingitud tema ettepanekud ja püüe tööliste olukorda parandada, mille eest ta on pidanud visa ja lahkamatut võitlust.

Tema tegevusest sotsiaal- ja haridusministrina võiks üksikasjalikult kirjutada, kuid

see ei kuulu minu tänase kirjutuse piiridesse, kuna see viiks liiga pikale.

Ainult seda märgiksin ära, et L. Johanson'i ministriks oleku ajal on Sotsiaalministeeriumi asutustes tehtud tõhusat tööd. On välja töötatud rida põhjapanevaid seadusi, millistest osa ellu viidi, kuna teine osa jäi ellu viimata, sest L. Johanson'il tuli lahkuda ministri kohalt juba seitsme kuu pärast. Kuid L. Johanson'i ministriks oleku ajal väljatöötatud seaduse eelnõusid on hiljem kasutatud.

Ministeeriumi juhtivad tegelased on minule omal ajal kinnitanud, et sellel ajal on ministeeriumis puhunud hoopis värsked tuuled, on olnud palju algatusi ja on valitsenud tõsine töomeeleolu. L. Johanson on töötanud ise ja on osanud ka teisi tööle rakendada.

L. Johanson'i ministriks oleku ajal on muuseas välja töötanud ka määrused kaitseabinõude kohta käitistes õnnetuste vältimiseks, mis alles nüüd viimistletud kujul, 1938. a., maksma pannakse. Nii kaua võttis see aega, kuna seal vahepeal polnud juhti, kellele see ala oleks eriti südamelähedane olnud.

L. Johanson'i tegevuse kohta teedeministrina, kelle alla kuulus ka avalikkude tööde korraldamine, olgu märgitud, et sellel ajal korraldati väga laialdaselt avalikke töid, et anda tööd töötuile.

L. Johanson'i tegevuse kohta teedeministrina tema ministri kohalt lahkumise järele annab oma hinnangu raudteelaste ajakiri „Side“, kus leidub järgmist:

„Ükski Vabariigi teedeministreist ei ole saanud nii populaarseks raudteelaste organiseeritud peres kui lahkunud L. Johanson. Võrdlemisi lühikese aja jooksul L. Johanson muutus omaimeseks raudteelasile. See oli tingitud ministri inimlikult lihtsast ja heasüdamlikust ümberkäimisest raudteelaste perega ja ta tõsisest püüdest parandada selle suure ja väga mitmekesiste huvidega pere olukorda nii palju, kui palju seda lubas praegune raske majanduslik ajajärk. Oma vastutusriikka töö kõrval ministeeriumi juhtimisel L. Johanson leidis aega isiklikult osa võtta kõigist raudteelaste organiseeritud pere tähtsast sündmusist, leidis aega võtta vastu rohkearvulisi abiotsijaid, alati kannatlikult kuulata ja kui vähegi võimalik, siis ka otsekohe — ilma bürokraatlike keerdkäikudeta — aidata.“

Samas kirjutuses järgneb pikk loetelu neist korraldustest, mis on maksma pandud raudteelaste töö korraldamiseks ja nende olukorra parandamiseks.

Kirjutus lõpeb järgmise kokkuvõttega:

„Eelpooltoodust on näha, et ka raskel ajal on võimalik rahuldada palgategenijate õigustatud nõudmisi, kui seda tõsiselt tahetakse teha. Kõike seda arvesse võttes on raudteelaste organiseeritud perel küllalt põhjust kahetsust tunda L. Johanson'i lahkumise puhul teedeministri kohalt.“

Tööaja lühendamise ja muude tööliste olukorda parandavate teenete eest valiti L. Johanson raudtee tee- ja ehituste kuu- ja alaliste päevatöölise kutseühingu auliikmeks,

sotsiaalministrina pagarite öötöö keelu maksmapanemise eest — Tallinna toidu- ja maitseainete töölise ametiühingu auliikmeks, kuna Eesti Punaselt Ristilt on L. Johanson'il üldkasulikkude teenete eest I järgu II astme mälestusmärk.

Ajakirjanduslikku tegevust algas juubilar juba 25 aasta eest „Postimehe“ juures. Hiljem on ta mitmete lehtede toimetamisest osa võtnud ja rohkesti kaastööd teinud, peasjalikult töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimuste alal.

Eesti Haigekassade Liidu instruktoriks ja nõuandjaks on olnud L. Johanson juba liidu asutamisest alates. Ja seda 1934. aastani ühegi ainelise tasuta, mida tuleb eriti alla kriipsutada.

Haigekassade Liidu ajakirja „Haigekassa“ ning „Töö ja Tervise“ tegelikuks toimetajaks on L. Johanson olnud selle ajakirja asutamisest saadik, välja arvatud lühikesed ajavahemikud vabariigi valitsuse liikmeks oleku ajal.

L. Johanson on annud parema aja oma elust ühiskonnale, kuid ise sealjuures jäänud kehvaks.

Ainuke tasu on see, kui selle töö tegija on rahuldatud oma tööst.

Ühiskond ei ole tänulik! Isegi osa tema hiljutistest poliitilistest sõpradest, kes koonud „Rahva Sõna“ ümber, on asunud seisukohale, mis paneb võõrastama.

Kuid ometi on olnud L. Johanson tüsedamaid kujusid Riigikogu sotsialistlikus rühmas.

L. Johanson'i avaliku elu tegevus on olnud sirgjooneline ja selline, mis räägib ise enese eest.

Tema töö hinnanguks on seegi tõsiasi, et L. Johanson on üks neist vähestest, keda tööliskond muutunud oludes ja muutunud võimaluste juures valis viimastel valimistel Riigivolikogu liikmeks.

Meil on tarvis rindemehi ja mitte oma nahka hoidvaid memmepoegi. — Kui mees oma arvamistega ja töökspidamistega tuleb välja avalikult ja otsekohelelt, siis on see mehele alati auks ja plussiks.

Kavaldajad, laveerijad, vigurdajad ja intrigeerijad, kes oma õiget arvamist ei avalda, on kahjulikud elemendid ausas ühiskonnas. Need on inimesed, kes seavad suu sekki mööda ja kellega ei saa kunagi arvestada.

Leopold Johanson on aga alati olnud otsekohe mees, kelles pole kavalust.

Ta on oma arvamised alati avalikult välja öelnud, vaatamata sellele, kas see teistele

meeldib või mitte. On oma töökspidamiste pärast oma sõpradega tülli läinud.

Meie endised ministrid ja ka osa Riigikogu liikmeid on majanduslikult edasi jõudnud, kuna nende eelistatud seisukoht on soodustanud nende majanduslikku tõusu.

L. Johanson — kahekordne minister — ei ole kuskil ei aktsionär ega direktor.

Riigikogu tööde katkestamise järele siirdus L. Johanson väikesele, vähetasuvale Eesti Haigekassade Liidu sekretäri kohale.

Kül oleks temalgi võimalus olnud majanduslikult haljale oksale jõuda, kui temal selleks oleks pändlikkust ja püüdu olnud abinõusid valimata.

Kuid L. Johanson on jäänud truuks oma töökspidamistele ning jäänud alale, mis temale eriti lähedane.

Mitte selleks ei elata, et süüa, vaid süüakse selleks, et elada, on olnud L. Johanson'i lipukirjaks tema elua kestel.

L. Johanson'is näeme teoinimest, kellel raskuste ületamine ja eluvõitlus ei ole vähenanud tööindu. Ühiskonnale kasuliku tööinimesena on ta võitnud endale üldise lugupidamise. Oma senise elu ta on kulutanud tööliskumisele, lõviosa sellest aga sotsiaalkindlustusele. Just sotsiaalkindlustuse alal on L. Johanson silmapaistvamaid kujusid. Tema on sellel veel vähehinnatud alal, esivõitlejaid, püüdes kogu oma jõudu anda sotsiaalkindlustuse arendamisele, et tööliste uued generatsioonid, töölisperekonnad, enam ei oleks niisuguses kindluseta seisukorras, nagu see põlv, kelle hulka tema kuulub. Ja see on õilis, kuid raske ülesanne.

Selle töö raskust on L. Johanson ise ühes oma kirjutuses iseloomustanud järgmiste sõnadega:

„See töö on raske juba sellepärast, et sotsiaalkindlustuse areng peab võitma mitte ainult tõi, missugused püstitab kapitali võim, vaid ka endale rajama teed läbi arusaamatuse, palgatöölise ja teenijate endi ühishunde puudumise ja klassiteadvuse pimedat rägastiku. Siin tuleb tee ajada sageli läbi padriku, kus hiilib momendihuvi ja egoism, kus sageli püüavad eksiradadele juhtida demagoogia ja jämeda omakasu sootulukesed.“

Vaatamata kõigele sellele sotsiaalkindlustus ei lakka arenemast, kui aga leidub võitlejaid, kes püsivalt oma tööd jätkavad. Sel alal on L. Johanson töötanud juba veerandsada aastat. Jõudu ja tervist edaspidiseks tööks!

Karl Lukk.

SISU: 1) Toitlus ja hambad — *Juh. Reimaste*. 2) Motoriseeritud sõidukite juhtide „ehmunine“ ja selle vältus — *A. Kimmel*. 3) Palgaline puhkus. 4) Liikuvast palgaastmestikust — *J. Mihkelson*. 5) Sotsiaalpoliitiline tööaasta — *L. Johanson*. 6) Saksamaa neliaastak ja tööliskond. 7) Haigekassade tegevusest. 8) Sotsiaalkindlustus. 9) Töökaitse. 10) Tööolud. 11) Naiste, noorte ja laste töö. 12) Töötaasu. 13) Tervishoid. 14) Mitmesugust. 15) EHL teateid. 16) E. Keskpak 15 aastat Narva üldise Haigekassa teenistuses. 17) Ühest sotsiaalkindlustuse tegelastest — *K. Lukk*.

Vastutav toimetaja *Karl Lukk*. Tegev toimetaja *L. Johanson*. Väljaandja *Eesti Haigekassade Liit*.

Ilumise aeg 24. märtsil 1938. a